

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala, Taiteen uudet kontekstit

2021

Anna-Maria Toivonen

”SILMÄSTÄ SILMÄÄN, SUUSTA SUUHUN JA SYDÄMESTÄ SYDÄMEEN.”

– elävä tarinankerronta aineettomana
kulttuuriperintönä sekä vuorovaikutusta,
itseilmaisua, identiteettiä ja kielen oppimista
tukevana pedagogisena menetelmänä

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuuriala, Taiteen uudet kontekstit

2021| 61 sivua

Anna-Maria Toivonen

”SILMÄSTÄ SILMÄÄN, SUUSTA SUUHUN JA SYDÄMESTÄ SYDÄMEEN.”

– elävä tarinankerronta aineettomana kulttuuriperintönä sekä vuorovaikutusta, itseilmaisua, identiteettiä ja kielen oppimista tukevana pedagogisena menetelmänä

Museovirasto myönsi Turun kristillisen opiston säätiölle hankeavustuksen, jonka perusteet kytkeytyvät Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen yleissopimukseen. Avustuksen tarjoamalla resursseilla kehitettiin ja pilotoitiin maahanmuuttajien hyvinvointia ja oppimisvalmiuksia parantavaa uudenlaista menetelmää, jossa tarinoilla, ihmisten elämäkokemuksilla ja suullisella perinteellä on keskeinen rooli. Itse toimin TAVU-ryhmän koordinaattorina ja vastuuopettajana.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia elävää tarinankerrontaa sekä osana aineetonta kulttuuriperintöä että sen pedagogisia mahdollisuuksia vuorovaikutuksen, itseilmaisun, identiteetin ja kielen oppimisen välineenä. Ensisijaisena kohderyhmänä ja hyötyjinä ovat suomea opiskelevat maahanmuuttajat, toissijaisena taas ovat kohderyhmän kanssa työskentelevät.

Esittelen työssäni ensin elävää tarinankerrontaa kulttuuriperinnön säilyttäjänä ja siirtäjänä, esittävän taiteen muotona sekä pedagogisena työkaluna. Lisäksi sivuan hoitavaa tarinankerrontaa ja avaan omaa matkaani tarinankertojaksi.

Toiseksi työssä kuvataan aikuisista maahanmuuttajaopiskelijoista koostuvan TAVU-ryhmän kanssa toteutetun pedagogisen kehittämisprojektin tavoitteita, sisältöä, etenemistä, tuotoksia ja tuloksia. Opinnäytetyöni kuvaa tuotteliainta osa hankkeesta. Hanke kokonaisuudessaan koostui avustuksen hakemisesta, tarinankerrontakurssin kehittämisestä ja ohjaamisesta sekä raportoinnista.

Lopputulemana totean, että elävä tarinankerronta suojelee monikulttuurista aineetonta kulttuuriperintöä. Lisäksi se tarjoaa uudenlaisen menetelmän tukemaan paitsi kielen oppimista, niin myös osallistujan itsetuntemusta sekä itseilmaisua, ja se tarjoaa oivallisen välineen kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen. Tarinoita jaetaan aina ”silmästä silmään, suusta suuhun ja sydäimestä sydämeen”, kuten skotlantilaisilla tarinankertojilla on tapana sanoa. Tarinankerronnan äärellä jokaiselle tarjoutuu tilaisuus tulla kuulluksi ja nähdyksi.

ASIASANAT:

aineeton kulttuuriperintö, elävä tarinankerronta, kielen oppiminen, maahanmuuttajat, Museovirasto, oppimisvalmiudet, pedagogiikka, tarinankerronta, Unesco, vuorovaikutus

Anna-Maria Toivonen

“FROM EYE TO EYE, MOUTH TO MOUTH AND FROM HEART TO HEART.”

– storytelling as an Intangible Cultural Heritage and as a pedagogical tool to support communication, expression, identity and language learning

The Finnish Heritage Agency admitted a grant to Turku Christian Institute to develop a new learning method for immigrant students. The grounds for the grant are attached to the Unesco's Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. With this grant we piloted a new method where the stories, life experience and oral heritage and traditions have an essential role to improve the wellbeing and learning skills of immigrant students. I worked as a coordinator and as a teacher with the group we named TAVU.

In this Thesis I first investigate storytelling as a part of Intangible Cultural Heritage. Secondly I investigate pedagogical aspects of storytelling in communication, expression, identity and language learning. The primary target groups are immigrants studying Finnish and the secondary target groups are the people working with them.

I introduce storytelling as a keeper and dealer of cultural heritage, as a form of art and as a pedagogical tool. I also write a little bit about the healing elements of the stories and share my own journey of becoming a storyteller.

Students at TAVU were all adults. In this Thesis I describe TAVU's development projects targets, content, progression, outputs and results. This has been the most productive part of the project. The whole project has contained applying the grant, developing the Storytelling course, teaching the Storytelling course and reporting about this all.

As a result, I establish that storytelling guards multicultural Intangible Cultural Heritage. It also offers a new tool to support not only language learning but also self-knowledge and expression and it offers an excellent tool to support communication between cultures. As the storytellers in Scotland say stories are shared from eye to eye, mouth to mouth and from heart to heart. Alongside of storytelling we all get a chance to be heard and to be seen.

KEYWORDS:

communication, The Finnish Heritage Agency, immigrants, The Intangible Cultural Heritage, language learning, learning skills, pedagogy, storytelling, Unesco

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 ELÄVÄ TARINANKERRONTA	10
2.1 Ammattina tarinankertoja – oma matkani tarinankertojaksi	13
2.2 Jalansijani elävän tarinankerronnan kentällä	15
2.2.1 Elävä tarinankerronta esittävän taiteen muotona	16
2.2.2 Elävä tarinankerronta kulttuuriperinnön säilyttäjänä ja eläväksi tekijänä	18
2.2.3 Elävä tarinankerronta pedagogisena menetelmänä	22
2.2.4 Hoitavat elementit tarinoissa	24
3 TAVU-RYHMÄ	27
3.1 Hankkeen kohderyhmä ja työskentelyn tavoitteet	28
3.1.1 Identiteetti	29
3.1.2 Omankielisyys	31
3.2 Toiminnan sisältö ja menetelmät	32
3.2.1 Aloitus	33
3.2.2 Oppituntien eteneminen	35
3.3 Hybridiopetukseen siirtyminen	44
3.4 Kurssin päätös, tarinankerrontafestivaali etänä	48
4 SEN PITUIINEN SE... VAAN EIPÄS OLLUTKAAN!	50
4.1 Alku	50
4.2 Keskikohta ja käänne	51
4.3 Loppu hyvin, kaikki hyvin	52
4.3.1 TAVU-ryhmän palautteita tarinankerrontakurssista	53
4.3.2 Loppusanat	56
LÄHTEET	60

1 JOHDANTO

"Hoi isännät, hoi emännät / hoi on koko juhkakansa! / Tulin tuomaan terveiseni / saamahan sanasen suonta / kun on suussani sanoja / kielen alla kertomista. / Sanat suussani sulavat / kielesseni kerkiävät / hampahilleni hajouvat!" (laulaen)

Olipa kerran kauan, kauan sitten ennen muinoin. Se oli sitä aikaa, kun karhuilla oli vielä pitkät tuuheat hännät ja lepakot nukkuivat istualtaan. Ennen muinoin... se oli erilaista aikaa."

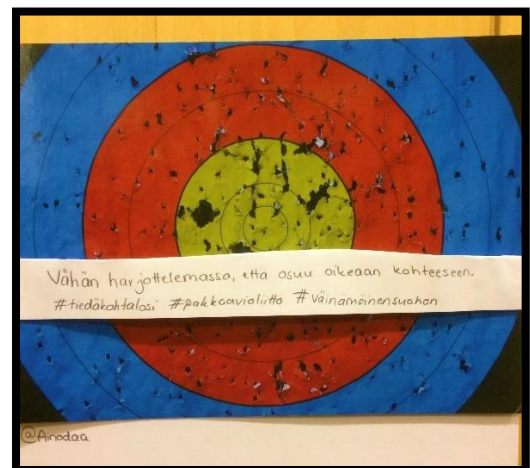
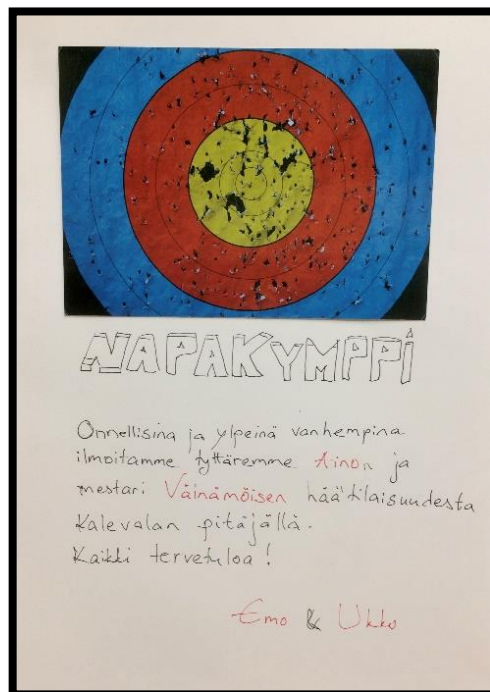
Kutakuinkin tähän tyyliin aloitan yleensä tarinani. Kymmeniä, ja taas kymmeniä kertoja olen saanut todistaa näiden taikasanojen vaikutusta. Tarinoiden voima vetää puoleensa, ja jo lapsesta lähtien tiedämme mitä tapahtuu, kun kuulemme sanat "Olipa kerran...". Tiedämme, että pääsemme seikkailulle, satuun. Minä haluan kutsua ihmiset lepäämään tarinoiden äärelle ja päästämään mielikuvituksensa valloilleen. Samalla huomaan pedagogina pohtivani jatkuvasti uusia tapoja kehittää nimenomaan elävää tarinankerrontaa kohtaamisen ja oppimisen välineenä ja välineeksi.

Kulttuuriperintöalalla on Unescon (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) alaisia kansainvälisiä sopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut. Vuonna 1972 Unesco hyväksyi kansainvälisen yleissopimuksen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi. Sen keskeisenä lähtökohtana oli huoli niiden säilymisestä tuleville sukupolville. Suomi ratifioi maailmanperintösopimuksen vuonna 1987. Vuonna 2003 hyväksyttiin Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta, ja se astui Suomessa voimaan vuonna 2013. Tämän sopimuksen toimeenpanosta meillä Suomessa vastaa Museovirasto. Elävä aineeton kulttuuriperintö voi olla suullista perinnettä, juhlamenoja ja sosiaalisen elämän käytäntöjä, esittävää taidetta, käsityötaitoja, leikkejä, luontoon liittyvää tietotaitoa tai vaikka ruokaperinnettä. Yleissopimuksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja edistää elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimista. (Museovirasto b.)

Yhtenä keskeisenä työkaluna aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisessa meillä Suomessa ovat olleet elävän perinnön ringit, kuten käsitöiden, luonnon, kansanmusiikin ja suullisen perinteen ringit. Rinki toimii risteyskohtana, jossa kunkin alan perinteen siirtämisestä, koulutuksesta, tutkimuksesta, harjoittamisesta, dokumentoinnista ja tallentamisesta vastaavat toimijat voivat kohdata (Aineeton kulttuuriperintö).

Olen toiminut viime vuodet aktiivisesti Museoviraston alaisessa, Kalevalaisten Naisten Liiton koordinoimassa Suullisen perinteen rinki – työryhmässä ja ollut mukana tarinapiirien ja runolaulupiirien järjestämisessä. Piirillä viitataan tässä yhteydessä asetelmaan, jossa olemme kokoontuessamme tarinankerronnan tai runolaulun äärelle. Tätä työmuotoa avaan lisää kappaleessa 3.

Vuosi vuodelta olen saanut vahvistusta sille ajatukselle, että meidän on tärkeää paitsi itse jakaa, niin myös kuulla toisilta tarinoita, lauluja, ym. aineetonta kulttuuriperintöä. Jos emme jaa perinteitä, ne katkeavat ja katoavat.

Tarinankerrontatyöpajan satoa Turun kristillisellä opistolla vuonna 2019. Ensin kuulumme Kalevalan Ainin vanhempien ilmoituksen iloisesta uutisesta, myöhemmin saimme lukea Ainin Instagram-päivityksen tapahtumaan liittyen.

Turun kristillinen opisto on monialainen kansanopisto, jonka koulutustarjontaan kuuluvat ammatillinen koulutus, eri alojen korkeakouluopintoihin valmistavat kansanopistolinjat (lääketiede, kasvatustiede ja psykologia, oikeustiede, kauppatiede ja logopedia), aikuisten perusopetus, kymppiluokka sekä maahanmuuttajakoulutukset. Opisto on monimuotoinen ja monikulttuurinen oppimisympäristö, jonka toiminnassa korostuvat ryhmässä

opiskelu ja yhteisöllisyys. Olen toiminut opistolla kuraattorina, opettajana ja musiikkiterapeuttina vuodesta 2010 lähtien. Vuosien varrella olen saanut olla mukana kehittämässä uudenlaisia menetelmiä sekä opiskelijoiden psyykkisen hyvinvoinnin että pedagogisten taitojen kehittämiseksi.

Museovirasto myönsi opistollemme avustuksen aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen mukaiseen yhteistyö- ja kehittämishankkeeseen: *”Avustuksen tavoitteena on edistää Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa, levittää tietoisuutta niistä sekä laajentaa yhteisöjen osallistumismahdollisuuksia sopimuksen koskemasta kulttuuriperinnöstä. Avustusta voi hakea sopimuksen toimeenpanoa edistäviin yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin. Avustusten tavoitteena on edistää sosiaalisesti, ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävästä kulttuuriperintötyötä.”* (Museovirasto a.)

Kansainvälisen aikuistutkimuksen PIAAC 2012 tarkoituksena oli arvioida 16–65-vuotiaiden aikuisten kolmea tiedon käsittelyn ja hallinnan avaintaitoa: lukutaitoa, numerotaitoa ja tietotekniikkaa soveltavaa ongelmanratkaisutaitoa. Keskimäärin suomalaisen aikuisväestön perustaidot osoittautuivat korkeatasoisiksi, mutta osaamisen vaihtelu oli suurta ja perustaidoiltaan heikkoja osoittautui olevan Suomessa yllättävän paljon. Jokaisella perustaitojen osa-alueella yli kymmenen prosenttia väestöstä on taidoiltaan niin heikkoja, että puutteet taidoissa saattavat vaikeuttaa jokapäiväistä elämää sekä työllistymistä ja lisätä jopa syrjäytymisen riskiä. Tutkimuksen mukaan Suomen aikuisväestöstä 15 prosentilla on riittämätön lukutaito ja/tai numerotaito ja jopa 30 prosentilla työikäisestä aikuisväestöstä on vaikeuksia tietotekniikan käytössä. Erityisen huono tilanne on ensimmäisen polven maahanmuuttajilla; heikot perustaidot omaavien osuus 16–65-vuotiaista on 55 prosenttia. Kantäväestössä osuus on 13 prosenttia. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista erityisen haavoittuvassa asemassa ovat naiset ja luku- ja kirjoitustaidottomina Suomeen muuttaneet. Kielitaidon merkitys on kaikilla kolmella perustaitojen osa-alueella keskeinen, sillä ilman riittävää kielen hallintaa ei tehtävien tekeminen tahdo sujua. Kielikoulutukseen panostaminen on olennaisen tärkeä osa maahan ja kulttuuriin integroitumisen ja työelämään osallistumisen kannalta. Alati muuttuvassa yhteiskunnassa oppimisvalmiuksien hyvä kehittyminen on ensiarvoisen tärkeää. (Malin et al. 2013.)

Turun kristillinen opisto on järjestänyt maahanmuuttajien kieli- ja kotoutumiskoulutuksia erilaisille kohderyhmille noin 20 vuoden ajan. Olemme keskittyneet hitaasti kieltä oppivien ja/tai heikon koulutustaustan kotimaastaan omaavien koulutukseen, jonka kautta

opistolle on kertynyt laaja kokemus erityisryhmien koulutuksista. Yhteensä opistolla opiskelee vuosittain noin 350 maahanmuuttajaa. Maahanmuuttajille suunnattujen koulutusten yhtenä merkittävänä haasteena ovat opiskelijat, jotka eivät opi eivätkä siten etene opinnoissaan. Opiskelijat saattavat käydä samoja koulutuksia useita kertoja ilman tuloksia. Vaikka kyseessä olisi hitaasti kieltä oppiville suunnattu koulutusryhmä, osa jokaisen ryhmän opiskelijoista on koulutuksen päätyttyä sellaisessa tilanteessa, että kielellinen osaamistaso ei ole juurikaan noussut tai taso on kaukana koulutuksen osaamistavoitteista. Kyse voi olla heikon koulutustaustan aiheuttamasta opiskelutaitojen ja oman äidinkielen osaamisen puutteista, traumojen aiheuttamasta psyykkisestä tilasta, kokonaiselämäntilanteen vaikeudesta, kognitiivisista luki-ongelmista myös oman äidinkielen osalta tai jonkin asteen kehitysviivästä, jota ei ole diagnosoitu. Oppimisen ongelmiin ei aina päästä riittävästi pureutumaan, joten työhön tarvitaan koko ajan uusia menetelmiä, materiaalia ja toimintamalleja.

Monet opiskelijoistamme ovat kotoisin kulttuureista, joissa suullisen perinteen merkitys on havaintojemme mukaan tärkeää. Heidän suulliset taitonsa voivatkin olla kirjallisia taitoja ja perustaitoja selvästi paremmat. Opetustyössäni ja kuraattorina vastaan tulevien kohtaamisten myötä olen huomannut, että suullisella ilmaisulla näyttää olevan keskeinen vaikutus opiskelijan itsetuntoon sekä minäkuvaan ja toimimiseen osana yhteisöä. Tähän ajatukseen nojaten lähdin kehittämään elävän tarinankerronnan käyttömahdollisuuksia vuorovaikutuksen, itseilmaisun, identiteetin ja kielen oppimisen tukena. Samalla toiminnan yhtenä ohjenuorana kulki opiskelijoiden aineettoman kulttuuriperinnön vaaliminen ja sen siirtäminen eteenpäin.

Koen tärkeäksi avata opinnäytetyöni aluksi tarinankertojan ammattikuvaa, koska löydän jatkuvasti itseni selittämästä, mitä tarkoitan tarinankerronnalla ja elävällä tarinankerronnalla. Kerron omasta matkastani tarinankertojaksi ja siitä, millä eri kentillä toimin ja miten elävä tarinankerronta taipuu mm. pedagogiseksi työkaluksi. Tarinankertojan työn ja eri toimintakenttien avaamisen jälkeen keskityn TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssiin. Kirjoitan tämän Museoviraston myöntämällä hankeavustuksella toteutetun pedagogisen kehittämiprojektin tavoitteista, sisällöstä, menetelmistä ja etenemisestä. Lopuksi reflektoin kurssin kokemuksia ja palautteita asetettuihin tavoitteisiin. Ensisijaisena kehittämiprojektin kohderyhmänä ja hyötyjinä ovat maahanmuuttajat ja toissijaisena kohderyhmänä ovat heidän kanssaan työskentelevät, jotka hyötyvät hankkeessa kehitettävästä ja pilotoitavasta uudesta menetelmästä. TAVU-nimi tulee sanoista tarinankerronta ja vuorovaikutus.

Kurssimme ajankohta osui keskelle koronavuotta, joten mukana kulkee valtakunnallisten rajoitustoimien vaikutukset toimintaamme. Peilaan kehittämistyötä paljon omaan työkokemukseeni ja kohtaamisiini tarinankertojana ja pedagogina. Pohdintani ja havainnointini on vahvasti kokemusperäistä. Lähdemateriaalinani kirjallisuuden ja erilaisten verkkoaineistojen lisäksi ovat omat muistiinpanoni, oppimispäiväkirjani sekä videotallenteet TAVU-ryhmän työskentelyn ajalta. Kirjaaminen ja kriittinen pohdinta olivat avainasemassa läpi kurssimme. Näitä kokemuksia tullaan hyödyntämään jatkossa, kun tarinankerrontakurssi asettuu osaksi suomen kieli ja kulttuuri -opetuskokonaisuutta.

En käsittele työssäni tutkimustietoa satujen, tarinoiden ja myyttien määritelmistä ja eroista, enkä näin ollen jaottele näitä tieteellisten määritelmien mukaan. Arkikielessä käytetään satua, tarinaa ja kertomusta usein tarkoittamaan samaa asiaa (Bengtsson 2019, 12). Tätä linjausta toteutin myös TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssilla ja kirjoittaessani tätä työtä. Opinnäytetyöni ei myöskään perehdytä lukijaa tarinankerronnan historiaan tai tutkimuksiin, mutta toivon tämän innostavan lukijoita etsimään lisää tietoa tästä aineettoman kulttuuriperinnön osa-alueesta. Kirjallisuutta löytyy esimerkiksi folkloristiikan, etnologian, kirjallisuustieteen ja kulttuuriantropologian aloilta.

Olen sijoittanut tekstin lomaan valokuvia havainnollistamaan tarinankertojan työkenttiä. Kuvat ovat minun ottamiani, mikäli kuvatekstissä ei erikseen mainita kuvaajaa. Kaikilta valokuvissa olevilta henkilöiltä on saatu lupa kuvien julkaisemiseen. Englanninkielisten lähdeostosten käännöksistä vastaan itse. Mukana on myös muutamia TAVU-ryhmäläisten toisilleen jakamia tarinoita tekstiksi kirjoitettuna. Olen kirjoittanut tarinat vain sen verran ilmaisua korjaten, kuin se on ollut luettavuuden kannalta välttämätöntä. Myös opiskelijoiden ja opettajan aika ajoin nimeltä mainitseminen on tietoinen valinta tekstin rytmittämiseksi ja toiston välttämiseksi. Myös tähän on heiltä lupa.

2 ELÄVÄ TARINANKERRONTA

”Ei ole oikein, jos jäät vain perinteen kantajaksi. Sinun työsi, suorastaan velvollisuutesi on tehdä perinteestä elävää ja huolehtia sen elossa pysymisestä jakamalla sitä. Sinun ei tarvitse koskaan epäröidä kutsua itseäsi tarinankertojaksi. Koska se sinä olet, sydänjuuriasi myöten.”

Nämä sanat minulle loihe lausui tarinankertoja, kiertolaisten jälkeläinen ja ”helmenkalastajan vaimo”, Essie Steward esitykseni jälkeen Skotlannissa vuonna 2016. Sanat olivat käänteentekevät. Ei pelkästään siitä syystä, että tämä nainen on matkannut yhdessä ”skottien Lönnrotin” eli tarinankerrontaperinteen ja kansanlauluperinteen tallentajan ja suorastaan pelastajan, Hamish Hendersonin (1919–2002) kanssa, vaan siksi, että tuon jälkeen uskalsin ryhtyä käyttämään itsestäni nimitystä tarinankertoja. Vaikka olin valmistanut tarinankerrontaesityksiä jo vuosia ennen tätä kohtaamista, niin tarvittiin vankkaa sukupolvien mittaista traditiota kantava ihminen sanomaan minulle tuo ääneen. Muistan edelleen tilanteen hyvin elävästi. Minusta tuntui, kuin olisin saanut korkean arvonimen, kun sain ikään kuin siunaukseni tämän tittelin käyttöön. Siitä lähtien olen ylpeästi uskaltautunut sanoa olevani tarinankertoja.

Mitä kaikkea se sitten tarkoittaa, kun sanon olevani ammatiltani tarinankertoja? On hyvin yleistä, että termillä ”tarinankerronta” viitataan ihan muuhun kuin tähän, mitä mm. minä teen. Tarinankerronta on sanana suorastaan omittu melko onnistuneesti markkinoinnin ja mediatuotannon puolelle, ja nykyään jokaisella tuotteella tai firmalla tai tekijällä tulee olla ”oma tarina”. Toisaalta eri teatteritaitteen muodot ovat tarinankerrontaa, samoin musiikkiesitykset ja kirjallisuus. Siksi olen ryhtynyt tietoisesti käyttämään termiä *elävä tarinankerronta*, kun viitataan suulliseen perinteeseen ja siihen draaman lajiin, mitä minä käytännössä toteutan. Eli olen *ammattilani* tarinankertoja ja *toimintani* on elävää tarinankerrontaa.

Kautta aikojen tarinankertojan ammatti on ollut eri kulttuureissa hyvinkin korkealle arvostettu ammatti, ja siihen päästäkseen on pitänyt täyttää tietyt kriteerit. On voitu opiskella mestarikertojien opissa tai kasvaa pienestä pitäen suvun tarinankertojaksi. Tarinankertoja ja teatteri-ilmaisunohjaaja Markus Luukkonen viittaa omassa opinnäytetyössään *Tarina, kertoja ja yleisö* (2015, 8, 9) Ben Haggartyn sekä Anne Pellowskin esiin nostamiin

tarinankertojan kriteereihin ja kirjoittaa, että irlantilaisen perinteisen tarinankertojan koulutus kesti 12 vuotta. Valmistuttuaan tarinankertojan piti osata satoja kansantarinoita sekä satoja myyttisiä kertomuksia. Hänellä tuli olla kyky lumota kuulijansa. (Haggarty 2005, 11–12 julkaisussa Luukkonen 2015, 8.) Toisaalta jo 1500-luvulta voidaan löytää persialaisen Mulla Husayn I Kashifin *Kahdeksan erillistä ohjetta tai sääntöä tarinankertojalle*:

Ensimmäiseksi tarinankertojan tulee olla opiskellut mestarin opissa. Hänen täytyy osata tarina tarpeeksi hyvin, jotta esitykseen ei tule keskeytyksiä. Toiseksi hänen tulee puhua sujuvasti ja innostuneesti. Hän ei saa olla tylsä. Kolmanneksi hänen tulee tietää, millaiset kertomukset sopivat kulloiseenkin tilanteeseen. Pääosin hänen täytyy kertoa tarinoita, joista yleisö pitää. Neljänneksi hänen tulee silloin tällöin maustaa kerrontaansa runoilla ja lyyrisillä osioilla, ei kuitenkaan liikaa, ettei aiheuta yleisössään tylsistymistä. Viidenneksi hän ei saa esityksessään antaa mahdottomia tai liioittelevia lausuntoja, jottei menettäisi kasvojaan. Kuudenneksi hänen ei kannata tehdä sarkastisia tai kriittisiä huomioita, jottei joutuisi epäsuosiin. Seitsemänneksi hänen ei tule liian painostavasti vaatia rahaa esityksistään. Kahdeksanneksi hän ei saa lopettaa liian aikaisin eikä liian myöhään. Hänen tulee aina pysyä maltillisena. (Pellowski 1990, 208–209 julkaisussa Luukkonen 2015, 9.)

Koska eri yhteisöt ovat määritelleet omat kriteerinsä eikä mitään maailmanlaajuisia kattavaa kriteeristöä löydy, voidaan ajatella, että kukin tarinankertoja määrittelee oman ammattilaisuutensa peilaten omaa tekemistään ja osaamistaan oman yhteisönsä ammattilaisina toimiviin tarinankertojiin. Itse olen mieltynyt määritelmään, joka on aikoinaan jäänyt mieleeni esiintyjävierailulta Scottish Storytelling Centerissä. En muista sanatarkasti, miten alkuperäinen määritelmä meni, mutta olen itse sisäistänyt ja mieltänyt sisällön näin: *Ammattimaisella tarinankertojalla keskeisintä on erilaisten tarinoiden ja tarinankerrontatyötyörien hallinta ja kunnioitus sekä tarinankertojan työlle omistautuminen. Lisäksi on osoitettava, että tekee työtä ainakin osa-aikaisesti palkattuna ja omaa valmiudet ja taidot tarinankerrontatyöpajojen pitämiseen.*

Minä etsin, sovitan ja kirjoitan koko ajan uusia tarinoita jaettavaksi. Olen esiintyvä taiteilija ja esitykseni on hinnoiteltu, eli se on palkallista työtä. Pedagogina huomaan pohtivani jatkuvasti sitä, miten eri tarinoita voi soveltaa pedagogiseen käyttöön tai miten elävää tarinankerrontaa voidaan integroida osaksi opetusta. Koulutan tarinankerrontaa kohtaa-

misen, omien juurien löytämisen, lukemiseen kannustamisen, musiikkikasvatuksen, ilmaisutaidon sekä esim. varhaiskasvatuksen kentällä vuosittain eri organisaatioissa. Näin ollen koen täyttäväni kriteerit kutsuakseni itseäni ammattilaiseksi. Toisaalta koen hyvin vahvasti, että tässä työssä ammatillisuus kehittyy ja syvenee paitsi työkokemuksen, niin iän ja elämäkokemuksen myötä. Tavallaan tarinankertoja ei ole koskaan valmis, vaan oppimisen aiheita ja kasvun paikkoja tulee vastaan joka päivä ja joka tarinan kohdalla.

Ajattelen, että säilyäkseen elävänä tarinankerronnan tulee olla ajassa elävää. Luukkonen (2015, 10) tuo opinnäytetyössään esiin tärkeän näkökulman:

”... Tarinankerronta ei kuitenkaan ole museaalista taidetta, jonka ainoana tarkoituksena olisi säilyttää tietty kulttuuriperinne ja esitellä vanhoja tapoja ja taitoja. Jotta tarinankerronnalla olisi muutakin merkitystä, tarinankertojien tulisi nähdä itsensä laajemmin osana tämän päivän kulttuurielämää. Kertojan tehtävänä on tuoda tarinansa ja taiteensa esille tämän päivän yleisölle.”

Tarinankertoja on esiintyjä ja käyttää omaa kehoaan, ääntään, läsnäoloaan ja persoonansa instrumenttinaan (Luukkonen 2015, 23). Jokainen tarinankertoja on omanlaisensa. Osa on teatterialan ammattilaisia, näyttelijöitä, ja esitykset saattavatkin ohjaajineen ja lavastuksineen olla jo lähempänä teatteria kuin esitys esitykseltä muuttuvaa, elävää tarinankerrontaa. Itse edustan tietyllä tavalla ”vanhakantaisempaa koulukuntaa”, kun tarinankerrontaesitykseni perustuu pelkästään minun ja kuulijoiden vuorovaikutuksessa olemiseen eikä paikalla, saati lavasteilla ole juurikaan merkitystä. Jos tilassa on valmiiksi tunnelmaan sopiva tausta tai vaikkapa valaisimia, niin toki niitä hyödynnän, mutta lähtökohtaisesti voin jakaa tarinan missä hyvänsä tilanteessa ja paikassa, jossa on tilausta tarinalle. Useita kertoja olen saanut kokea, miten tarina on tuntunut tulleen juuri oikeaan paikkaan jaettavaksi. Tämä tapahtuu vanhoissa rakennuksissa ja metsässä, esimerkiksi. Tila voi siis toimia nopeana tunnelmaan viritäjänä, jolloin kuulijoiden houkuttelemisen tarinan maailmaan vaatii hiukan vähemmän panostusta kuin vaikkapa kalseassa auditoriotilassa tarinoiminen.

Ensisijaisesti ennen tarinankerrontaesitystä huolehdin aina rauhassa siitä, että saan asemoitua kuulijat itseeni nähden niin, että saan katsekontaktin jokaiseen ja äänen kuuluvuus on paras mahdollinen. Joskus saatan laittaa koko tilan uusiksi, tai kutsua kuulijoita siirtymään lähemmäksi minua. Olen kokemuksen kautta huomannut, että hetkellinen

säätö ennen tarinan aloittamista yleensä palkitsee, koska tiedän jo, minkälaiset tekijät helpottavat kuulijaksi asettautumista.

Kertojan on hyvä seurata intuitiotaan sen suhteen, minkälainen ja kuinka pitkä tarina mihinkin tilanteeseen sopii. Vaikka olisin etukäteen suunnitellut jakavani jonkun tietyn tarinan, saatan hyvinkin vaihtaa sen vielä ollessani kuulijoiden kanssa kasvotusten ja aistiessani heistä nousevat viestit, energian ja tunnelman. Uskallus muunnella tarinaa kuulijoiden reaktioiden mukaan on kehittynyt vuosien varrella. Se, että uskaltaa irrottautua välillä tarinasta ja improvisoida, vaatii toki sen, että tarina on hyvin muistissa, luissa ja ytimissä.

2.1 Ammattina tarinankertoja – oma matkani tarinankertojaksi

Olen aikaisemmalta koulutukseltani musiikkiterapeutti-musiikkipedagogi, sekä sosiaali-kasvattaja ja opettaja. Musiikkialan koulutukseni on kansanmuusikon tutkinto, pääinstrumenttini on kansanlaulu. Kansanperinne ja erityisesti suullinen perinne on minun maailmaani. Olen laulajana halunnut uppoutua kalevalaisen runolaulun maailmaan, itkuvirsi-perinteeseen ja pitkien kertovien balladilaulujen laulamiseen. Oikeastaan olen aina halunnut kertoa lauluillani tarinaa.

Olin muutaman vuoden kiertänyt esittämässä muun muassa Kalevalan tarinoita, kun Norjan teknisluonnontieteellisen yliopiston (NTUNU) draama- ja teatteritaiteen apulais-professori Heli Aaltonen pyysi minua äänittämään hänelle suomalaista runolaulua. Hän halusi viedä sitä Skotlantiin musikko-tarinankertojalle kuunneltavaksi. Äänitin tunnin verran eri melodioita, kirjoitin ne nuoteiksi ja tallenne lähti matkaan Aaltosen mukana. Emmepä silloin osanneet arvata, minkälaista jatkoa tarinaan vielä tulisi!

Vuonna 2011 Aaltonen pyysi minua osallistumaan tarinankertojana Turun kulttuuripääkaupunkivuoden tapahtumaan Nordic Voices Storytelling Festivalille. Sen myötä pääsin esiintymään alan huippujen kanssa ja kokemaan upeita tarinankerrontaesityksiä ympäri maailman. Parin viikon ajan sain kiertää islantilaisen, norjansaamelaisen sekä mm. grönlantilaisen tarinankertojan työparina, ja tuolta ajalta on jäänyt elämäni monia kultaakin kalliimpia tuttavuuksia, joiden kanssa tiemme on kohdanneet useasti myöhemminkin. Merkittävin kohtaaminen tapahtui työstäessämme festivaalin loppuhuipennusta, joka perustui saamelaisten tarinaan Kultainen koskelo. Tuota tarinaa työstettiin niin, että meidät

jaettiin työpareihin ja kukin työpari sai tarinasta yhden kohtauksen työstettäväkseen. Minun parikseni oli määräytynyt skotlantilainen Claire Hewitt. Kun menin harjoituspaikkaamme, ryhdyin virittämään 10-kielistä kanteletta. Olin niin uppoutunut virittämiseen, että en kuullut Clairen tuloa huoneeseen. Yhtäkkiä hän alkoi soittamaan harppua myötäillen minun näppäilyäni. En ole kummoinenkaan kantelisti, mutta yhtäkkiä soittomme soljui kauniisti, ja improvisoimme puhumatta pitkän aikaa. Pikkuhiljaa huoneeseen tuli muita kuuntelemaan. Kuin yhteisestä sopimuksesta päätimme soiton, nousimme ylös ja halusimme. Ja sitten nauroimme! Joku kysyi, olemmeko jo pitkään tunteneet, ja me vastasimme, että niin kauan kuin äsken soitimme. Tai ehkä aina.

Kantele ja harppu löysivät yhteisen sävelen Turun jokirannassa Kultainen koskelo -tarinan myötä vuonna 2011. Kuva: Tytti Juhola

Yhteistyömme Kultaisen koskelon äärellä sujui saumattomasti, huomasimme nopeasti, että meillä on hyvin samankaltainen tapa lähestyä tarinaa. Me molemmat myös käytämme paljon kehoamme kertoessamme ja huomasimme jopa liikkuvamme samassa rytmissä. Kaiken kruunasi se, että kesken harjoituksen Claire yhtäkkiä lopetti soittamisen ja sanoi minulle: "Minä tunnen sinun äänesi." Ja toden totta, kävi ilmi, että hän oli nimen-

omaan se samainen nainen, jolle olin lähettänyt runolaulua kuunneltavaksi. Tuosta hetkestä lähtien me olemme Clairen kanssa työskennelleet yhdessä valmistaen kaksikielisiä pitkiä tarinankerrontaesityksiä työryhmällä ”The Women Who Made the Mountains Sing”. Olemme kiertäneet niin Suomessa kuin Skotlannissakin, ja nimenomaan Skotlannin festivaalien ja sieltä saamamme palautteen myötä sain uskallusta luottaa siihen, että tarinankertojan työ voi olla ihan oikea työ ja ammatti.

2.2 Jalansijani elävän tarinankerronnan kentällä

Joskus kuvittelin hyvän tarinankertojan sellaiseksi, joka osaa suoltaa lyhyitä tarinoita tuntikausia, vaikka loputtomiin. Mitä pidempään olen tätä saanut tehdä, sitä syvemmin koen elävän tarinankerronnan olevan jotain paljon enemmän. Kukin profiloituu omanlaiseseen kertojaksi, ja kaikille on paikkansa. Joku sanoo olevansa ”jutunheittäjä”, toinen kutsuu itseään ”tarinaniskijäksi”. Jotkut työskentelevät henkilökohtaisten elämäntarinoiden äärellä ja jakavat niitä. Oman jalansijani tarinankertojana olen löytänyt pidempien kansantarinoiden äärellä. Rakastan tutkia eri versioita, uppoutua tarinan tapahtumiin ja sukeltaa hahmojen nahkoihin yrittäen ymmärtää ja nähdä, mitä ne edustavat. Joskus tarina voi hautua vuoden, kaksi, kolmekin, ennen kuin se on muotoutunut mielessäni ja kielelleni sellaiseksi, että se on valmis jaettavaksi. Vaikka toisaalta voi kai sanoa, että valmiiksi se ei tule koskaan, sillä jokainen kohtaaminen muuttaa tarinaa. Minulla on tarinoita, jotka ovat kulkeneet matkassani pitkään, ja joista löydän joka kertomisen jälkeen uusia merkityksiä ja oivalluksia. Ne ovat muuttuneet ja syventyneet oman henkilökohtaisen kasvuni myötä.

Toimin tarinankertojana neljällä sektorilla:

1. esittävä taide
2. kulttuuriperinnön säilyttäminen ja eläväksi tekeminen
3. pedagoginen tarinankerronta, tarinankerronta osana opetusta
4. terapeutin/hoitavan tarinankerronta.

Usein nämä sektorit tietenkin sekoittuvat iloisesti toisiinsa. Koska toimin paljon opettajana ja toisaalta terapeutina ja psyykkisen tuen työntekijänä, vaikuttavat nämä puolet

minussa automaattisesti tehdessäni valintojani tarinoiden ja juonenkänteiden suhteen. Näin käy, vaikka kyse olisi esityksen valmistamisesta.

2.2.1 Elävä tarinankerronta esittävän taiteen muotona

Folkloristiikan emeritaprofessori Satu Apo kirjoittaa kirjassaan Ihmesatujen historia siitä, kuinka Elias Lönnrot tallensi Venäjän Karjalassa vuonna 1833 n. 8–10-vuotiaalta pojalta varhaisimmaksi ihmesaduksemme merkityn tarinan. Satu kertoo leskiakan pojasta, joka sai morsiamekseen joutsenneidon. Sadun lopussa sankari lentää linnun selässä yhdeksän meren yli. Pojan kerrontaa Lönnrot kuvasi näin:

”... hän (kertojapoika) sanoi: Nousi, nousi, nousi, nousi, nousi, nousi, nousi ja lenti, lenti, lenti, lenti, lenti, lenti, lenti. Samalla hän ensimmäisen *nousi* ja *lenti* jälkeen hiljensi vähitellen ääntään, niin että viimeisen *nousi* ja *lenti* kohdalla hänen sanojaan oli yhtä vaikea kuulla kuin nähdä lintua siinä korkeudessa, jota hän halusi ilmaista.”

Tämä kuvaus ihmesadun suullisesta esittämisestä osoittaa, että hyvin kerrottu satu kuuluu osittain jo draaman alueelle. Teksti on vain käsikirjoitus, sen herättävät eloon vasta kertojan ääni, eleet ja ilmeet sekä kuulijoiden reaktiot. Sadun tulkintaa ohjaavat esityksen kontekstit. (Apo 2018, 56–57.)

Kun tarinankertoja valmistaa tarinan ja esittää sen yleisölle, kyseessä on esittävä tarinankerronta (Karsten 2015, 37). Siinä erottuvat selvästi kertoja/taiteilija ja kuulijat, jotka ovat vastaanottajan roolissa. Tarinapiireissä tai esim. spontaanisti illanvietossa tai nuotiolla tarinaa kertoessamme olemme tasavertaisina asetelmassa ja vaikka vuorottelemme, niin kukaan ei asetu varsinaisesti esiintyjän rooliin. Mutta jos tarina jaetaan asetuen kuulijoiden eteen, muodostuu meistä yleisö ja esittäjä -asetelma. Tai kertoja ja kuulija -asetelma, niin kuin itse mieluiten sanon. Tarinankerrontaesitys toteutetaan ilman teatterimaailmasta tunnettua ”neljättä seinää”, sillä tarina osoitetaan aina suoraan kuulijoille. Tästä syystä toisin kuin teatterissa tai elokuvissa, tarinankerrontaesityksen aikana yleisön tilaa ei yleensä pimennetä kokonaan. Tarinankertojan on tärkeää nähdä kuulijoiden silmät ja kasvot ja niiden kautta aistia heidän reaktionsa.

Elävä tarinankerronta on vuorovaikutusta, sillä kertoja ei koskaan vie tarinaa eteenpäin yksin. Tarina elää hetkessä kuulijoiden ja kertojan yhteisenä kokemuksena. Tarinankertojat puhuvatkin mielellään ”tarinoiden jakamisesta”, mikä mielestäni kuvaa toimintaa varsin hyvin. Kuulijalla on iso rooli, sillä hänen vireystilansa ja hengitysrytminsä sekä katseensa vaikuttavat suoraan kertojaan. Elävä tarinankerronta elää, taitava kertoja aistii milloin voi edetä rauhallisesti ja maalaillessa, milloin taas täytyy lisätä tempoa ja mahdollisesti seikkailullista otetta pitääkseen kuulijat valppaana. Tämä on mahdollista vain, jos me kaikki olemme tilanteessa täysin läsnä. Oleellista on myös se, että tarinankertoja haluaa kertoa juuri kyseisen tarinan juuri kyseisille ihmisille. Hänen tulee itse rakastaa ja arvostaa tarinaansa, silloin kuulijasta tuntuu, että häntä arvostetaan. Jos kertoja ei kunnioita itseään, mielikuviaan ja kertomaansa tarinaa, hän voi vain ihmetellä, miksi ”kukaan ei koskaan kuuntele häntä” (Karsten 2015, 57).

Minä kerron tarinoita ulkomuistista. En siis lue satuja tai tarinoita kirjasta. En myöskään valmista monologiesityksiä, en ole teatterialan ammattilainen. Kun valmistan tarinankerrontaesitystä, harjoittelen versiotani niin kauan, että saan sanat sujuvasti suuhuni. Ne kuitenkin muuttuvat, varsinkin ensimmäisten esityskertojen myötä. Voi siis sanoa, että jokainen esitys on erilainen. Toki silloin, kun olen jakanut tarinan useampaan kertaan, alkavat tietyt fraasit asettua paikoilleen. Silti tarinan tempo ja painopisteet määräytyvät ja elävät aina kuulijoiden mukaan.

Scottish Storytelling Center, Edinburgh 2016. Clairen ja minun kaksikielinen tarinankerrontaesitys suomalaisesta kansantarina Merestänousijaneito. Tarina on samaa sukua saamelaiden Kultainen koskelo -tarinan kanssa, jonka äärellä alun perin tutustuimme. Kuva: Robin Baker

Folkloristi Maria Vatanen tutki maisterityössään *The Women Who Made the Mountains Sing – Variation in Oral Traditional Storytelling: an Ethnographic Comparison of Multilingual Performances* (2017) minun ja Clairen tarinankerrontaesitysten variaatioita. Hän vertailee kohta kohdalta ja lause lauseelta esitystemme eroja, kun jaamme saman tarinan samassa paikassa peräkkäisinä päivinä. Mielenkiintoinen yksityiskohta ja havainto on esimerkiksi se, miten oma tunne esityksen aikana vaikutti kokemukseen esityksen kestosta. Haastattelussa sanoin, että: ”Sunnuntain esitys oli paljon rennompaa kuin lauantain. Se oli paljon pidempikin.”. Tosiasiassa sunnuntain esitys oli vain 75 sekuntia pidempi, eli siinä oli vain 5 % ero kokonaiskestoon. (Vatanen 2017, 56.) Olen useasti kertoessani pitkää tarinaa pelästynyt, että siitä on täytynyt jäädä jotain unohduksiin, kun se tuntui edenneen niin nopeasti. Ainakin minulla siis ajantaju kertojana saattaa hämärtyä, kun oikein uppoudun tarinan syövereihin. Uskon, että sama tapahtuu myös kuulijalla, jos hän pääsee samalle taajuudelle kertojan kanssa.

Olen saanut jakaa tarinoita laajalla skaalalla eri kohderyhmille. Olen esiintynyt festivaaleilla, kouluissa, päiväkodeissa ja yksityistilaisuuksissa kuten häissä, syntymäpäivillä ja hautajaisissa. Olen tarinoinut metsässä, jumppasaleissa, luokissa, auditorioissa, isoilla lavoilla, laiturin nokassa ja jurtissa. Haluan erityisesti valmistaa pitkiä tarinankerrontaesityksiä, koska mielestäni ihmiset tarvitsevat taukoja hektisestä, ylitsepersuavan virikkeellisestä arjesta ja työelämästä. Aikuiset tarvitsevat tarinoita vähintään yhtä paljon kuin lapset.

2.2.2 Elävä tarinankerronta kulttuuriperinnön säilyttäjänä ja eläväksi tekijänä

Ihmiset oppivat tarinoiden kautta, miten täällä maan päällä eletään, miten meidän tulee käyttäytyä, mikä on oikein ja mikä on väärin. Eri kansojen myyteistä voimme oppia, mihin kukin on uskonut, miten on suhtauduttu elämään ja toinen toiseensa, minkälaisia elintapoja on toteutettu, ja niin edelleen. Sukupuolien välisestä valtasuhteesta, seksuaalisuudesta, hyvän ja pahan suhteesta, kuolemasta, tästä kaikesta ja paljon enemmän saamme oppia kansansatujen ja myyttien kautta.

Apo (2018, 50) lainaa katkelmaa Elias Lönnrotin kirjeestä Anton Schiefnerille 17.11.1855:

”Pikemmin, kuin mitkään muut tieteet [perinteenlajit] leviävät sadut kansasta kansaan kauppamatkoilla ja muissa tiloissa, joissa tulevat yksissä olemaan, esimerkiksi kesäisillä kalastamatkoilla Jäämeren rannikolla.

Kun kysyin muutamalta Suomalaiselta Lapin rajoilla, mistä oli niin paljon satuja oppinut, vastasi hän monta monituista vuotta milloin Wenäläisillä, milloin Norjalaisilla kalastustyössä Jäämeren rannoilla apuna eli palkkalaisena ollessansa, ja heillä siellä tuulisina aikoina ei suuresti muuta työtä olevan, kun satuja ja kaikenlaisia muita tarinoita toinen toisellensa kertoella.

Monta sanaa ja paikkaa hän ei kyllä ymmärtänyt, tahikka ymmärsi väärin, mutta se ei haitannut erittäin; hän sai kuitenkin jonkun pääkäsityksen sadusta, jota sitte omia mielijohteitansa myöten korjaili, kun kotonansa pitkinä talvis-iltoina tahi muina joutoaikoina kertoi sitä toisille.”

Näin siis Jäämeren rannoilta tuotu satu saattoi päätyä osaksi suomalaista tai karjalaista traditiota. Se tapahtui kuitenkin vain sillä ehdolla, että joku tai jotkut sen kuulijoista omak-suivat sen omaan ohjelmistoonsa. Tuontisatujen oli läpäistävä ennakkosensuuri ja jyrkkä poikkeaminen traditiosta saattoi jättää kuulijat kylmäksi tai herättää heissä torjuntaa. Silloin kertomus kuoli kertojansa mukana. (Apo 2018, 50.)

Satuja ja tarinoita on myös kotoistettu. Tällöin perinteentaitajat, kuten tarinankertojat, ottavat esimerkiksi Keski-Euroopassa syntyneen kertomuksen omakseen ja muokkaavat sen sellaiseksi, että se vastaa kertojien ja kuulijoiden omaa ympäristöä, elämäntapaa ja suullista perinnettä. Esimerkkinä kotoistamisesta käy hyvin vienankarjalaisen Tatjana Huotarisen Lumisirkku-satu: Satu on versio Lumikista, ja siinä sankaritar on ukon kaunis tytär ja kuningattaren korvaa kotoisesta tarinankerrontaperinteestämme tutumpi hahmo nimeltään Syöjätär. (Apo 2018, 15.)

Kaarlo Merikoski (1954, 6) kirjoittaa satukokoelmansa Suomen kansan satuja esipuheessa näin:

”... Tarkkaava nuorikin lukija, joka aikaisemmin on tutustunut esim. Grimmin satuihin, huomaa helposti, että eri kansojen satuaiheissa on paljon yhteisiä piirteitä. Tämä voidaan selittää siten, että kansat jo ammoisista ajoista saakka ovat olleet vuorovaikutuksessa keskenään. Kun satu on syntynyt jonkun kansan keskuudessa, ovat kauppiaat, merimiehet, sotilaat ym. vieneet sen mukanaan toiseen maahan ja kertoneet sen siellä. Siitä se on taas kulkeutunut yhä uusille seuduille. Myöhemmin ovat sadut siirtyneet paikasta toiseen myöskin kirjallisuuden välityksellä. Mutta näin siirtyessään satu saa tavallisesti jossakin määrin uuden muodon. Kertoja voi unohtaa eräitä kohtia, mutta toisaalta hän liittää satuun uusia piirteitä. Sitä paitsi sadun sisältö muovautuu eri kansojen erilaisten olosuhteiden, varallisuuden, elinkeinojen ym. mukaan. Rikkaassa maassa satu liikkuu

tavallisesti sellaisessa ympäristössä, jossa kulta, hopea, helmet ja jalokivet välkkyvät. Köyhän kansan saduissa toiminta keskittyy sangen usein ruoan hankkimiseen.”

Filosofian tohtori, perinteentutkimuksen dosentti Seppo Knuutila (1995, 252) kirjoittaa kotoistamisesta, että sen käytännöt toimivat silloin, kun ihminen on joutunut vieraisiin olosuhteisiin ja silloin, kun vieraat ilmiöt ja vaikutteet tunkeutuvat ihmisen omaan, tuttuun elämänpiiriin. Vaikka sanotaan, että kertojalla ja kuulijalla pitää olla jonkinlainen yhteinen kieli, jotta kertomus tulisi ymmärretyksi, niin yhteinen kieli ei riitä, jos henkilöillä ei ole mitään muita yhteisiä kokemuksia. Yhteistä aaltopituutta. Vahvasti tunneperäisten mielikuvien ja elämysten välittäminen arkisen kerronnan keinoin tuntuu riittämättömältä. Vaikka meidän kulttuurissamme kerrontaa pidetäänkin keskeisenä kommunikaatiomuotona, niin taiteellisen ja kulttuurisen ilmaisun alalla myös muut taiteet kuten musiikki, tanssi, kuvataiteet, teatteri, runous ja elokuvat ovat merkityksellisiä.

Haluan nostaa tämän näkökulman esiin, koska kokemukseni mukaan on mahdollista saavuttaa yhteisen kielen ja kohtaamisen tila esimerkiksi laulun ja soittamisen kautta, vaikka emme oikeasti ymmärtäisi toistemme kieltä. Puhekieli on yksi elementti kerronnassa, mutta me viestimme ja kerromme paljon tunnetiloja ja tapahtumia muullakin tavalla. Jo vanhat tarinankertoajat värjivät tarinoitaan lauluilla korostaakseen tunnelmaa tai tapahtumia. Tätä perinnettä haluan pitää hengissä ja siihen haluan kannustaa osallistujia myös tarinankerrontakursseillani. Näin saamme kuulla ja jakaa tarinoiden yhteydessä myös muuta aineetonta kulttuuriperintöä.

Ulkomaistista, suusta suuhun ihmisten välillä kulkeneet tarinat ja esimerkiksi laulut elävät ja muuntuvat matkan varrella. Perinteen kanssa on lupa leikitellä usein tekijänoikeuksista murehtimatta. Tästä syystä itsekkin työskentelen pääasiassa kansantarinoiden parissa. Kertojana valitsen, minkälaista maailmankuvaa ja arvoja haluan tai en halua välittää eteenpäin. Tarinoissani ei todellakaan neidon suurin ja tavoiteltavin toivelahja ole päästä naimisiin sellaisen kuninkaanpojan kanssa, jota ei ole koskaan tavannutkaan! Hyvä tarina muokkautuu luontevasti tähän aikaan sopivaksi. En tarkoita tällä niinkään modernisoimista, vaan sitä, että tarinoissa on viisauksia, jotka eivät vanhene, mutta niissä voi myös olla sellaisia asenteita ja arvoja, joita en koe enää nykyään asialliseksi jakaa eteenpäin. Tämän tiedostaen voimme pienilläkin muutoksilla saada aikaan isoja ajatuksellisia eroja.

Meillä on Suomessa käytössämme laajat kansanperinteen arkistot. Arkistomateriaalin työstäminen nykykuulijalle on omanlaisensa prosessi, jonka aikana esiintyjä tekee useita valintoja lähtien sanastosta, arvomaailmasta, viihdyttävyydestä, ja niin edelleen. Samalla teemme perinteestä elävää, mitä sen kuuluukin olla. Aika usein pohdin, kuinka vähän ihminen lopulta on muuttunut vuosisatojen saatossa: meitä koskettavat edelleen elämänskaareen liittyvät siirtymäriitit, kuten kasvaminen ja kotoa pois muuttaminen, ja ihminen rakastuu tänä päivänäkin niin kuin sydän sanelee – eikä niin kuin asema tai vanhempien varallisuus sanelee. Ihmisen ilot, surut ja pelot ovat lopulta melko muuttumattomia. Tämän tiedostaen voimme tuoda vanhojen tarinoiden myötä esiin vaikkapa luonnon voimaa ja merkitystä ja eläinten asuinalueiden suojelemisen tärkeyttä, muistuttaa nykyihmistä siitä, mikä on ja on ollut tärkeää.

Naavaparta ja Metsänhaltija. Metsäteemaisten tarinasyntäreiden aikana maapohjasta löytyi savea, ja siitä se inspiraatio lapsilla sitten lähti! Syntyi uusia hahmoja ja uusia tarinoita jaettavaksi.

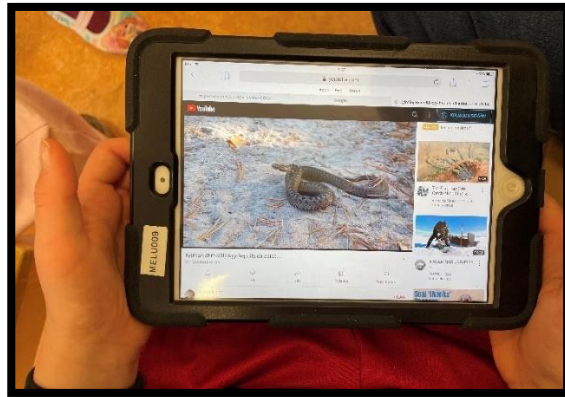
Jakamalla aineetonta kulttuuriperintöä pidämme sitä hengissä. Tämä oli yksi kantavia ajatuksia TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssilla, jossa meillä oli tilaisuus kuulla toisiltamme eri kulttuureista peräisin olevia tarinoita. Kun me nyt jaamme näitä oppimiamme tarinoita eteenpäin ulkomuistista, ne säilyvät elävänä perintönä.

2.2.3 Elävä tarinankerronta pedagogisena menetelmänä

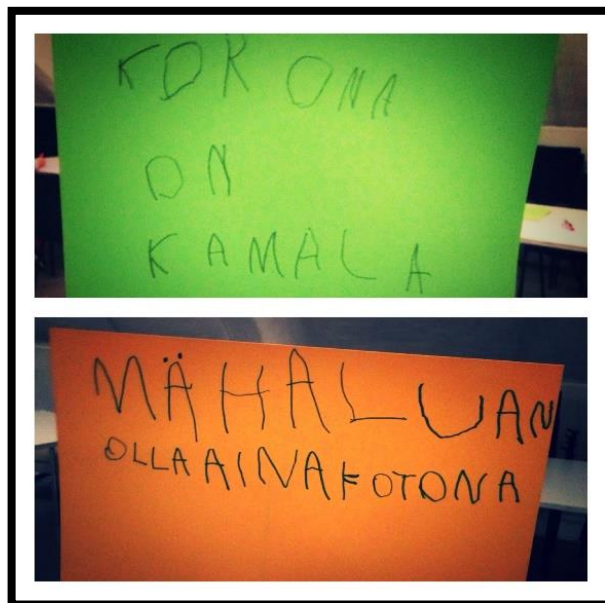
Ahaa, nyt ymmärrän! On tärkeää osata sanoa ö. Minä harjoittelen. Olipa kerran poika, joka oli ja käveli. Hän istui puun alle lepäämään. Yhtäkkiä puun oksalla istui pyly. Eikun siis PÖLLÖ! Ja sitten pyly sanoi... eikun siis PÖLLÖ sanoi... Opettaja, nyt huomaan, on tärkeää osata sanoa ö!
- Muslum

Tarinoiden pedagoginen käyttö ei ole mikään uusi asia. Uskallan väittää, että suurin osa tämän työn lukijoista on kuullut Aisopoksen tarinoita, faabeleita, ja niiden opetuksia. Varmaan tunnistat tarinan korpista, joka istui puunoksalla juusto suussaan, kunnes viekas kettu sai sen pudottamaan herkkupalan vetoamalla tämän turhamaisuuteen? Tai tarinan jäniksestä, joka kehuskeli juokсутaidollaan kilpikonnalle, mutta ylimielisyyttään lopulta hävisikin kisan? Niin tunnistavat useat muutkin ihmiset ympäri maailman. Satuja on jo varhain käytetty myös uskonnollisten tekstien osina ja opetuksen esiintuomisessa, esimerkiksi keskiajalla eläinsatuja käytettiin paljon saarinoissa ja yksittäisiä satuja löytyy Vanhasta testamentista (Bengtsson 2019, 18). Näiden valmiiksi opettavaisten tarinoiden lisäksi voimme alustaa eri oppimiskokonaisuuksia tai teemojen käsittelyä sopivilla tarinoilla.

Tarinoiden kautta me varastoimme informaatiota aivoihin, ja ne auttavat meitä jäsentämään tietoa ja yhdistämään faktoja. tarinat menevät suoraan sydämeen, ne herättävät tunnereaktion ja luovat positiivista asennetta oppimista kohtaan ja kehittävät empatiaa ja tunnetaitoja. (Cooper 2018, 72.) Elävä tarinankerronta on mielestäni mitä parhain työkalu harjoituttaa läsnäoloa, kuuntelemista, empatiaa, itsetuntemusta, keskittymistä, muistia ja eläytyvää, monipuolista itsensä ilmaisemista. Uskon Cooperin tavoin vahvasti kokemukselliseen oppimiseen ja siihen, että jos jokin asia herättää tunnekokemuksen, se jää hyvin mieleen. Tässäkin mielessä siis tarinoiden käyttäminen ylipäänsä osana opetusta on hyvin järkeenkäypää ja itselläni on oikein onnistuneita kokemuksia tarinankerronnan integroimisesta osaksi koulutyötä. Karsten (2015, 160) kirjoittaa, että antamalla oppilaalle mahdollisuuksia aineiston sisäistämiseen myös kertoen, kokeillen ja myötäeläen autamme häntä omaksumaan tietoa. Tekeminen ja kokeminen auttavat meitä muistamaan asioita jopa 90 % paremmin kuin pelkästään lukeminen.

Lukutaito vahvaksi -hankkeessa inspiroidaan lapsia lukemisen ja tiedon etsimisen äärelle elävän tarinankerronnan keinoin. Kynn syntytarinan jälkeen keväällä 2021 esikoululaiset etsivät verkosta ja kirjoista lisätietoa kyykäärmeen elintavoista ja sen kanssa sovussa elämisestä.

Lasten mielenilmauskylttejä Turun Linnan tarinankerrontatyöpajassa 2020. Näistä näimme varsin hyvin, mitkä asiat lapsia tuolla hetkellä askarruttivat.

Mantranomaisesti kuulee kasvatusalalla toistettavan sitä, että nykylapset eivät jaksaisi keskittyä mihinkään ja ovat kovin lyhytjänteisiä tekemisissään. Riskinä on se, että jos aikuinen uskoo tähän, hän alkaa toteuttaa uskomustaan ja tarjota lapsille vain lyhyttä keskittymistä vaativaa tekemistä ja tuokioita. Mikäli joku huolestuu lasten keskittymisky-

vyn puutteesta, pitää sitä nimenomaan alkaa harjoituttamaan säännöllisesti. Uskon vahvasti, että nimenomaan tarinat ovat loistava työkalu tähän. Aikuiset pitää opettaa uudelleen uskomaan lasten kykyyn keskittyä ja lähtökohdan tulee olla se, että aikuinen itse jaksaa keskittyä.

Elävän tarinankerronnan vahvuus on paitsi tietenkin tarinan voimassa niin siinä, että se ei tarjoa liikaa ylimääräisiä virikkeitä. Kun tarinankertoja jakaa tarinan, lapsen ei tarvitse seurata mitään muuta kuin kertojaa ja tarinaa. Kun tarjolla ei ole muuta, niin myös sellaisten lasten, joilla on haasteita keskittymisen tai hahmottamisen kanssa, on helppoa pysyä mukana. Yksi palkitsevimpiä asioita tässä työssä ovat tilanteet, joissa opettajat tai muut kasvattajat saavat nähdä lapsiryhmästään ihan erilaisen puolen kuin arjen ohjaus-tilanteissa. Uskon, että jokainen pystyy keskittymään niin kauan kuin joku vaan jaksaa kertoa sellaista tarinaa, jota rakastaa kertoa. Ja jos saan valettua tätä uskoa aikuisiin, koen onnistuneeni työssäni.

2.2.4 Hoitavat elementit tarinoissa

”Tarinat ovat parannuskeino. Olen ollut niiden lumoissa alkaen ensimmäisestä, jonka kuulin. Tarinoissa on valtava voima, eivätkä ne vaadi meitä olemaan tai toimimaan jollakin määrättyllä tavalla – riittää, että kuuntelemme. Kaikki kadotetun, psyykkisen elinvoiman korjaamiseen ja palauttamiseen tarvittavat parannuskeinot sisältyvät tarinoihin.... Tarinoihin on upotettuna ohjeita, jotka opastavat meitä elämän mutkissa.”

Näin kirjoittaa etnologisen ja kliinisen psykologian tohtori, jungilaisena psykoanalyytikkona toimiva Clarissa Pinkola Estés (2014, 26) kirjassaan *Naiset jotka kulkevat susien kanssa*. Yvonne Karsten (2015, 38) taas kirjoittaa eheyttävän tarinankerronnan olevan ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma, jossa jokainen on sekä kertoja että kuulija. Eheyttävä tarinankerronta voi myös olla tärkeä työkalu yksilölle, joka haluaa ymmärtää omaa elämänsä kulkuaan. Sitä käytetään henkilökohtaisen työskentelyn lisäksi mm. sairaaloissa, työelämässä, vanhustenhoidossa, vankiloissa, maahanmuuttajien integroinnissa, oppilaitoksissa ja rauhantyössä.

Itse puhun yleensä hoitavasta tai parantavasta tarinankerronnasta, kun viittaa näihin yllä mainittuihin näkökulmiin. Olen löytänyt tarinoiden hoitavien elementtien hyödyntä-

mistä pohtiessani tarinankertojan, musiikkiterapeutin, hoivamuusikon tai esim. sairaalaklovnin ammateissa paljon yhteistä. Näen hyvinkin tarinankertojan mahdollisena osana hoitoyhteisöä, auttamassa pelottavissa odotustilanteissa tai esimerkiksi saattohoidossa. Tiedän, että joissain maissa tarinankertojat nähdään nimenomaan enemmän parantajina kuin viihdyttäjinä, mikä sekin on arvokasta. Tämä tarinankerronnan traditio on sellaista, johon haluan uppoutua syvemmin omalla matkallani tulevien vuosien aikana.

Tarinankerronta on hyvä menetelmä oman elämänkaaren tutkimiseen ja sen solmukoh-
tien pohtimiseen. Hoitavan tarinankerronnan äärellä oltaessa voimme käyttää osallistu-
jien omia henkilökohtaisia tarinoita tai kansantarinoita. Tarinoita voidaan käyttää myös
osana terapiatyöskentelyä, mikäli terapeutti on perehtynyt aiheeseen ja menetelmiin.

Kuva Hango Seaside Festivalin Juuritarinat-työpajasta. Pohdinnassa elämänohjeet, kiellot, neuvot ja vuoro-
vaikutuksen mallit, joita kannamme ylisukupolisesti. Tai päätämme olla kantamatta. Kuva: Kevin Stewart

Tarinankerronnan kolme tärkeää eheyttä luovaa tekijää ovat a) tarinan kaari, b) aikaper-
spektiivi ja c) metaforan käyttö. Eheyttävä tarinankerronta pyrkii luomaan kaaren, joka
loppuu onnellisesti niin, että sankari voittaa matkalla vaanivat lohikäärmeet ja löytää
mahdollisuuden uuteen askeleeseen. Tarinoissa käytetään mennyttä aikamuotoa, koska
se antaa meille kokemuksen turvallisuudesta. Kun tarina alkaa klassisesti ”Olipa kerran
kauan, kauan sitten, kaukaisessa maassa...”, voimme rauhassa jatkaa tarinan luomista

tai kuuntelemista, koska vaikka se olisi jännää tai jopa vaarallista, tiedämme jo, että siitä on selvitty. (Karsten 2015, 31–34.)

Melko usein työpajaa tai koulutusta vetäessäni minulta kysytään, että miksi saduissa pitäisi muka olla aina onnellinen loppu, kun ei oikeassa elämässäkään asiat aina pääty onnellisesti? Kysyjä on aina aikuinen. Vastaan yleensä, että siinä onkin sadun ja oikean elämän ero, sadussa kaikki on mahdollista! Olen sitä mieltä, että lapsi kyllä oppii elämän kautta sen, ettei kaikki aina mene niin hyvin kuin on toivonut, satujen avulla sitä ei tarvitse opettaa. Sadut voivat luoda toivoa ja rohkeutta uskoa siihen, että vaikeistakin asioista voi selvitä. Vaikka sankari törmää matkalla lohikäärmeeseen tai jättiläisiin, tai vaikka hänen edessään olisi syväkin syvempi rotko, hän voi silti selvitä. Tarinankerronta voi siis kasvattaa selviytymiskykyisyyttä, uskon. Sitä paitsi, kun lapset tuottavat omia tarinoita, niin niissä on aina onnellinen loppu. Jos jonkun tarinassa ei ole, toiset keksivät siihen ratkaisun. Olen huomannut, että lasten maailmassa pahan tulee saada palkkansa, oikeuden ja kohtuuden tulee tapahtua. Loppu hyvin, kaikki hyvin. Tämä antaa minullekin aina uskoa, maailma on mallillaan niin kauan kuin lapset näkevät elämän toiveikkaana.

3 TAVU-RYHMÄ

Minun kotimaani Chilen eteläosissa elää mytologia vihreästä hirviöstä. Hirviön nimi on Trauco. Hän on pieni mutta hän on tosi vahva. Hänellä on aina kirves ja hän liikkuu nopeasti. Hän on vihreä ja asuu metsässä Chilen saarella. Tämä saari on Chilen eteläosassa. Mielestäni tämä saari näyttää Suomelta. Kun nainen kävelee metsässä, hän kuulee aina erilaisia ääniä ja aina hän pelkää. Hän kävelee nopeasti. Yhtäkkiä ilmestyy vihreä hirviö naisen eteen. Mutta nainen ei voi juosta, koska tällä hirviöllä on erityisvoimia ja hirviö viettelee naisen. Ja nainen tulee raskaaksi hirviön takia. Nainen oli surullinen vauvan kanssa, jota hän ei halunnut. Naiset sanovat, että Trauco teki raskaaksi, kun he eivät halua kertoa kuka on lapsen oikea isä. – Eric

Pienissä tarinapiireissä oli intensiivinen tunnelma.

Tämä tarina on upea esimerkki kulttuuriperinnön säilymisestä ja eteenpäin siirtämisestä. Eric on muusikko, joka oli lähtenyt keräämään Chilen eteläosasta tarinoita musiikkiaan varten. Hän kertoi kuulleensa seitsemän erilaista myyttistä tarinaa, jotka liittyivät tuolle alueelle. Hän jakoi meille tarinankerrontakurssilla tämän tarinan Traucosta, jonka kohtaamisella metsässä oli selitetty aviottomana syntyvät lapset. Jos äiti ei tiennyt tai halunnut kertoa lapsen isää, asia saatettiin kuitata sillä, että ”Trauco vietteli hänet”. Tarinoilla

tästä vihreästä hirviöstä oli kaksikin tarkoitusta: ensinnäkin niillä varoitettiin neitoja menemästä yksin metsään ja toisaalta, jos nyt sitten oli käynyt ”hassusti”, niin tapahtuma voitiin laittaa Traucon piikkiin. Parempi järjestely kuin se, että yhteisö hylkäisi lasta odottavan naisen, vai mitä?

3.1 Hankkeen kohderyhmä ja työskentelyn tavoitteet

TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssin tavoitteina olivat paitsi kielen oppiminen, niin myös kulttuuri-identiteetin, itseilmaisun ja vuorovaikutuksen tukeminen. Kurssi suunnattiin suomea jo jonkin aikaa opiskelleille, sillä aivan alkeistason opiskelijoiden kielitaito ei olisi ollut riittävä etenemiseen annetussa aikaraamissa. Työskentely TAVU-ryhmän kanssa alkoi syksyllä 2020. Kurssi toteutettiin kontaktiopetuksena ja sen laajuus oli 40 oppituntia.

Kokoonnuimme ensin syksyllä 20 tunnin ajan. Tunnit sijoittuivat tiiviisti niin, että saimme toimia tarinoiden äärellä useita tunteja viikossa. Joulun jälkeen tuli tauko, kun ryhmä meni työharjoitteluun, mutta kurssimme jatkui 20 tunnilla helmikuusta 2021 päättyen maaliskuun puolella välissä. Toiminnan tavoitteena oli pedagogisten tavoitteiden lisäksi edistää Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa seuraavilla tavoilla:

- a) Tarjota osallistujille mahdollisuus tulla kuulluksi omalla äidinkielellään, ihmisenä tarinoineen ja historioineen, ja siten parantaa suomen kielen ja perustaitojen oppimisen edellytyksiä.
- b) Kehittää osallistujien taitoa ilmaista itseään ja tunteitaan tarinoiden avulla samalla, kun tulee kuulluksi ja nähdyksi.
- c) Lisätä maahanmuuttajien ja heidän kanssaan työskentelevien tietoisuutta ja kiinnostusta liittyen eri maiden aineettomaan kulttuuriperintöön.
- d) Kehittää maahanmuuttajien koulutukseen uusia menetelmiä, joissa aineettoman kulttuuriperinnön suojele tarinankerronnan kautta on kielen oppimisen, itseilmaisun ja vuorovaikutuksen ohella keskeinen näkökulma.

Ryhmään kuului 21–23 opiskelijaa (vaihtelu johtui siitä, että kokoonpanossa tapahtui tauon aikana pieniä muutoksia), joiden äidinkieliä olivat mm. vietnam, arabia, thai, kurdi, espanja, portugali, persia, ranska, ukraina, englantia, urdu ja venäjä. Ryhmän oma vastuopettaja Anu Visa oli mukana työskentelyssä, mikä edesauttoi turvallisen toimintaympäristön rakentumista ja tarjosi minulle mahdollisuuden keskittyä menetelmän kehittämiseen, ohjaamiseen ja dokumentointiin. Anu huolehti tilavarauksista ja muista käytännön asioista sekä viestimisestä opiskelijoille, mikäli se oli tuntien välillä tarpeen. Kävimme myös etukäteen yhdessä läpi opiskelijoiden kielitaitoa, sitoutuneisuutta opintoihin sekä mahdollisia muita kurssin aloittamisessa huomioitavia asioita. Opettajan mukanaolo oli tärkeää myös menetelmän käyttöön siirtymiseksi. Suhtauduimme tilanteeseen niin, että tutoroimme toinen toisiamme. Lisäksi opettaja toimi arvokkaana työparina, jonka kanssa oli mahdollista reflektoida tapahtumia ja osallistujien oppimisprosessia. Toivon kokemuksen inspiroivan ryhmän opettajaa käyttämään elävää tarinankerrontaa jatkossa myös omassa työssään.

3.1.1 Identiteetti

Juhana Torkki (2014, 10) kirjoittaa teoksessaan *Tarinan valta*, että tarinat sijoittavat meidät aikaan ja paikkaan, kertovat keitä olemme ja mistä tulemme. Lapsella on kasvaessaan aikaa kuulla paljon tarinoita, joten hänen ei tarvitse keksiä kaikkea itse, vaan hän saa elämänsä evääksi kymmeniä vuosituhansia aiempien sukupolvien kokemusta. tarinat välittävät arvoja ja ihanteita ja kertovat meille, mikä on elämämme tarkoitus. Tarinoista rakentuu koko minuutemme, identiteettimme, yksityinen ja yhteinen tietoisuutemme.

Identiteetillä ilmaistaan yleisesti ihmisen kokemuksia itsestään ja kuulumisestaan johonkin kulttuuriin tai yhteisöön. *Mistä minä tulen, kuka minä olen, mihin minä kuulun...?* ovat kysymyksiä, joita tällöin kysytään. (Sava & Katainen 2004, 22–23.) Toisaalta identiteetti muuttuu elämän varrella, ja ajattelen, että me myös rakennamme identiteettiämme uusiksi esimerkiksi elämänkriisien myötä. Vai onko kyse siitä, että vuosien mittaan opimme tuntemaan itseämme koko ajan lisää? Silti identiteetti elää, ja meillä voi olla hyvinkin erilainen identiteetti toimiessamme työssämme, kotonamme tai vaikkapa ystävien kesken. Ihmiset, jotka ovat muuttaneet kukin omista syistään uuteen maahan, joutuvat samalla myös rakentamaan identiteettiään uusiksi uudessa ympäristössä. Uusi kieli, uusi kulttuuri, uudet merkitykset, uudenlainen ammatti-identiteetti, jne. Moni on kouluttautunut

kotimaassaan ja toiminut vaikkapa opettajana, mutta henkilön tultua Suomeen oma osaaminen pitäisi pystyä osoittamaan uudessa tilanteessa. Toisaalta moni päätyy tekemään aivan erilaisia töitä kuin aikaisemmin opiskellessaan samalla suomen kieltä. Eikä tilanteessa auta hyvä englanninkielentaitokaan, mikä tuntuu koko ajan kansainvälistyvässä yhteiskunnassamme välillä peräti oudolta. Tästäkin syystä ajattelen, että oman identiteetin tukeminen ja sen muistuttaminen mistä on tullut ja mitä jo on, on yksi niitä asioita, jota tarinankerronta tukee.

Tarinani on perinteinen tunisialainen myytti. Sen nimi on Kuoleman pöllö. Lapsuudessamme kuulemme paljon tarinoita ja myyttejä isoäitien keskusteluista. Suuri osa meistä muistaa jotain noista myyteistä, joita kerrottiin lapsille. Ja niiden päähenkilöt ovat yleensä kauhistuttavia kuvitteellisia hahmoja. On edelleen niitä, jotka uskovat, että nämä tarinat ovat totta. Kuten Kuoleman pöllö, joka on lintu, jonka sanotaan vaanivan lapsia. Tässä pelottavassa sadussa on lintu, joka on pelottava ulkonäöltään ja ääneltään. Niinpä tästä pöllöstä on tullut tarina, jonka kaikki ovat kuulleet: Sanotaan, että kauan sitten vanhalla naisella oli vauva pitkän odotuksen jälkeen. Ja eräänä päivänä hän pyysi poikaansa tuomaan lävikön naapurista. Mutta poika ei tullut takaisin. Kun hän tuli illalla auringonlaskun jälkeen, nainen löi hänet kuoliaaksi eikä kukaan tullut apuun. Lapsesta johtuvasta surusta nainen muuttui yhtäkkiä pöllöksi ja vannoni odottavansa pientä lasta varsinkin auringonlaskun aikana tai yöllä. Kun näkee hänet tai kuulee hänen äänensä, on sanottava ääneen ja pyydetävä lävikköä. Kun hän kuulee lävikkö-sanon, hän muistaa poikansa kuoleman ja tuntee myötätuntoa lasta kohtaan ja jatkaa matkaansa. Siksi lapsia ei pidä jättää yksin, etenkin vastasyntyneitä. Ja talon ei pitäisi olla ilman lävikköä. Sanotaan, että hän pelkää eikä lähesty taloja, joihin on kiinnitetty pojasta muistuttava lävikkö. Hän myös haistaa lapset pyykkinarulla roikkuvien vaatteiden kautta. Ne on poistettava narulta ennen auringonlaskua. Edelleen on ihmisiä, jotka uskovat tarinaan ja heillä on lävikkö talon katolla. Ja ennen auringonlaskua heidän lapsensa ovat jo kotona. Loppu.” - Ines

Tämä Ineksen jakama tarina Pöllönaisesta suorastaan nostattaa ihokarvat pystyyn. Ines oli kuullut tarinan ollessaan isänsä kotimaassa Tunisiassa. Siellä hän oli ääneen ihmetellyt, miksi talojen katoilla näkyy lävikköjä, ja saanut kuulla tämän tarinan. Ines kertoi oppineensa omasta perinteestään ja juuristaan lisää tämän tarinan kautta ja oli iloinen, että sai kertoa tästä meille. Pöllönaisen tarinassahan on kyse myös lasten suojelemisesta: lapsia ei saa jättää yksin, heidän pitää tulla kotiin ennen auringonlaskua, ja jopa lapsille tuoksuvat pyykkit tulee hakea sisälle ennen kuin pöllö tulee niitä haistelemaan!

3.1.2 Omankielisyys

Emmanuelle Le Pichon, Toronto yliopiston apulaisprofessori, kirjoittaa artikkelissaan Kieli ja identiteetti maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta (2020, 35, 37) ensikielen olevan se kieli tai murre, joka yhdistää meidät vanhempiimme ja lapsuuteemme sekä usein etniseen kulttuuriimme. Se on tärkeä osa identiteettiämme, mutta se ei kuitenkaan yksin määrittele, keitä me olemme. Jokainen kokee oman kielensä tärkeäksi, ja siksi toisten osoittama arvostus kieltämme kohtaan vaikuttaa siihen, kohottaako tiettyyn kieliyhteisöön kuulumisen ja ensikielemme puhuminen omanarvontuntoamme vai aiheuttaako se häpeän tunteita. Jos väheksymme kieliä, väheksymme myös niiden puhujia.

Tarinoiden jakaminen omalla äidinkielellä tarjosi TAVU-ryhmäläisille mahdollisuuden sekä jakaa että kuulla eri kieliä ja tarinankerronnan tapoja. Kunnioittavan vuorovaikutuksen rakentuminen monikulttuurisessa aikuisten ryhmässä ei ole aina itsestään selvää, koska muun muassa kotimaiden väliset konfliktit vaikuttavat (jopa ylisukupolvisesti) suhtautumiseemme toisiin kulttuureihin. Opiskelijaryhmässäkin saattaa hyvin olla ihmisiä maista, jotka ovat keskenään sodassa tai sotineet toisiaan vastaan. Näin ollen toisten tarinoin, kieleen ja kulttuuriin tutustuminen voi toimia hyvänä kohtaamisen ja yhteyden rakentamisen siltana.

Seuraavassa taulukossa on näkyvillä, miten tarinankerrontakurssia perusteltiin pedagogisesta näkökulmasta TAVU-ryhmän opiskelijoille sekä avustuksen myöntäjätaholle eli Museovirastolle. Taulukosta näemme omalla äidinkielellä esitettyjen tarinoiden jakamisen vaikutuksia sekä vaikutuksia, joita on tarinoiden jakamisella suomeksi:

Tarinoiden jakaminen omalla äidinkielellä:	Tarinoiden jakaminen suomen kielellä:
tukee omaa identiteettiä ja itsetuntemusta	kehittää lausumista
lisää kulttuurien välistä tuntemusta	kehittää vuorovaikutustaitoja
tukee omien juurien muistamista	monipuolistaa ilmaisua
rikastaa ja rohkaisee itseilmaisua	kehittää monipuolista äänenkäyttöä

kehittää kuulijan roolissa olemista	antaa kokemuksen kuulluksi tulemisesta
antaa mahdollisuuden tulla kuulluksi	innostaa tutustumaan kirjallisuuteen ja etsimiään ja lukemaan tarinoita
kehittää kehollista ja nonverbaalista viestintää	rikastuttaa sanavarastoa
kehittää vuorovaikutustaitoja	kehittää kuullun ymmärtämistä ja kuuntelijan roolissa olemista
innostaa tarinoiden äärelle	rikastaa mielikuvitusta
lisää toisten kunnioittamista	rohkaisee elävöittämään ja kehittää nonverbaalista viestintää
rikastaa mielikuvitusta	lisää tarinavarantoamme, pitää perinteitä elävänä
kehittää äänenkäyttöä	tekee kielen oppimisesta hauskaa ja lisää opiskelumotivaatiota

3.2 Toiminnan sisältö ja menetelmät

"After nourishment, shelter and companionship, stories are the thing we need most in the world." – Philip Pullman

Lainaus on 1001 Stories for Adult Learning -käsikirjasta, johon on kerätty hyviä käytänteitä Euroopasta liittyen tarinankerronnan pedagogiseen käyttöön nimenomaan aikuisten keskuudessa. Käsikirja tarjoaa ideoita ja materiaalia aikuiskouluttajille tarinankerronnan lisäämiseksi päivittäiseen opetukseen. Siinä sanotaan, että tarinankerronta on osa

ihmisyyden kokemusta tarjoten meille mahdollisuuden ymmärtää maailmaamme, kommunikoida toisten kanssa ja ilmaista itseämme.

Käsikirjan mukaan tarinankerronta a) auttaa oppijaa käsitteellistämään oppimaansa, b) voimaannuttaa, c) fasilitoi vuorovaikutusta, d) elähdyttää henkilökohtaista kasvua ja e) sitouttaa aikuisoppijaa. (Tiklin et al. 2013, 13–14.) Juuri näistä perusajatuksista on lähtenyt myös tarinankerrontakurssin suunnittelu TAVU-ryhmälle.

Kurssillamme ilmaisua tuettiin erilaisilla ilmaisuharjoituksilla. Omalla kielellä jakamisen jälkeen siirryttiin opettelemaan ja esittämään tarinoita suomeksi. Harjoittelimme tarinoiden kautta kirjoittamista, lukemista, kuuntelemista, kuvailemista, vertauskuvien tekemistä, sanastoa, merkityksiä, äänenkäyttöä, eleitä ja ilmeitä. Tavoitteena oli, että kurssin lopulla jokaisella olisi tarina toisille jaettavaksi.

3.2.1 Aloitus

Tarinakulttuuri kasvattaa itseluottamusta, joka on psykologisen pääoman pilari. Ihminen oppii luottamaan itseensä kokiessaan olevansa nähty, kuultu ja ymmärretty. Itseluottamus vahvistuu joka kerta, kun asetumme kertojan paikalle hyvántahtoisten kuulijoiden edessä ja onnistumme ilmaisemaan itseämme niin, että muut pääsevät sisään kokemuksiimme ja mielikuviiimme. Inspiroidumme kehittämään ilmaisumme monipuolisuutta ja esittämään tarinoitamme ryhmässä. (Karsten 2015, 158.)

Halusin aloittaa kurssin tarjoamalla ryhmälle maistiaisen elävästä tarinankerronnasta. Valitsin tarinaksi amerikkalaiselta tarinankertojalta kuulemani Lepakon tarinan, jonka ikiaikaisista versioista olen tehnyt omani. Lyhyesti tiivistäen tarina kertoo erilaisuuden hyväksymisestä ja oman identiteetin löytämisestä: Lepakko toivoo itselleen ystävää jakamaan öisiä seikkailujaan halki taivaankannen, ja lähtee innokkaana eläinten järjestämiin juhliin. Vaan sieltä hänet karkotetaan, koska hänellä on siivet. Lintujen juhlista hänet taas karkotetaan, koska hänellä on turkki ja hampaat. Eli hän ei tunnu kelpaavan mihinkään, kun ei ole eläin eikä lintu! Lopulta toiset lepakot tulevat lohduttamaan, pidetään kokous ja päätetään järjestää kaikkien juhlien juhlat, joihin kutsutaan ihan kaikki. *”Siivet tai siivetön, turkki tai turkiton, hampaat tai hampaaton, meillä kaikilla on paikkamme tässä universumissa.”*

Taustalle oli heijastettu kuva lepakosta. Kysyin opiskelijoilta, mikä on lepakko kunkin omalla kielellä. Tarina herätti vilkasta keskustelua, ja ryhmäläiset sanoittivat hyvin sen

merkityksiä. Ensi hetkestä lähtien opiskelijat uskaltautuivat myös kysymään, jos eivät ymmärtäneet jotain kohtaa tarinasta. Uusia sanoja tulikin paljon, vaikka tarina ei ole kovin pitkä, ja vaikka juonenkulkua oli heidän mukaansa helppoa seurata. Totesimme yhteisesti, miten tarinan teema on hyvin yleismaailmallinen ja tärkeä.

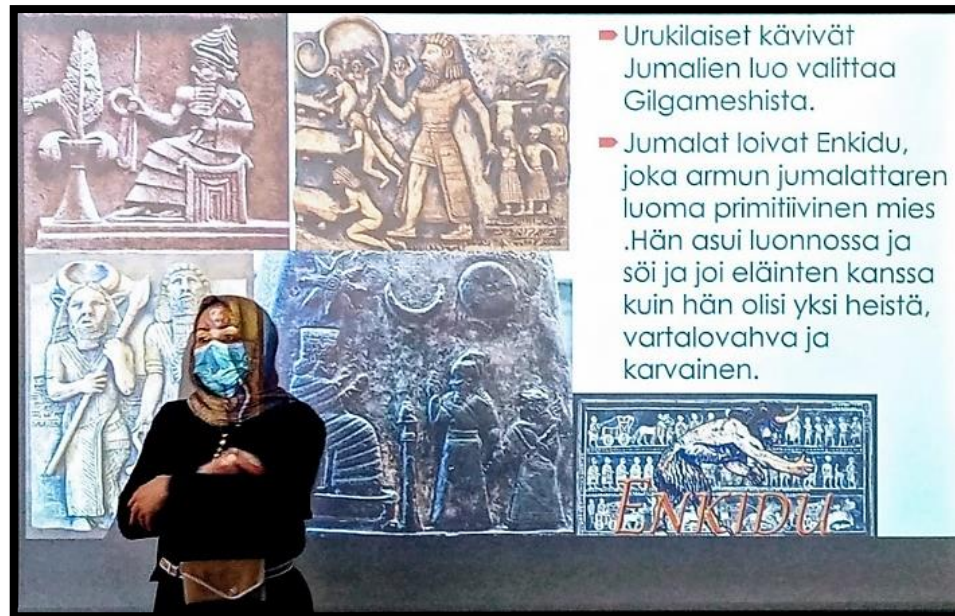
Jo entuudestaan tiesin, että varsinkin aikuisopiskelijat kaipaavat vankkoja perusteluja siihen, miten eri taiteen keinoja hyödyntävät opetusmenetelmät auttavat kielen oppimista. Koska sitähän he ovat ensisijaisesti tulleet opistollekin tekemään. Olin siis varautunut perustelemaan kurssin osana suomen kielen opintoja, ja orientoitunut siihen, että perusteluja tulee pitää pinnalla läpi koko kurssin. Esittelemäni kurssitavoitteet olivat kuitenkin sanoina niin kuvailevia ja vaikeita, että jouduimme opettajan kanssa heti tositomiin yrittäessämme selventää, mitä ne tarkoittavat. Sanatonta viestintää ja erityisesti kehonkieltä hyödyntäen pyrimme avaamaan asiaa mahdollisimman hyvin, jotta opiskelijat tietäisivät, mihin ovat lähdössä mukaan.

Ryhmä oli työskennellyt yhdessä alkusyksyn, joten opiskelijat jo tunsivat toisiaan jonkun verran. Tämä helpotti kurssin aloittamista, varsinkin kun aistin heti ryhmässä kannattelevan ja avoimen tunnelman. Minun ei tarvinnut lähteä liikkeelle heidän ryhmäyttämistään, vaan sain lähteä heti innostamaan heitä elävän tarinankerronnan ja yleensä ottaen tarinoiden maailmaan. Tarinalla aloittaminen tarjosi osallistujille mahdollisuuden rentoutua. Se on myös esimerkiksi tarinankertoja Suse Weissen mielestä suositeltava tapa aina aloittaa kurssi. Jotkut tarinankertojat valitsevat ”täsmätarinan” sen mukaan, mitä teemaa milloinkin halutaan käsitellä, jotkut taas valitsevat tarinan lähinnä sen hetkisen tunnelman mukaan. (Tiklin et al. 2013, 18.) Itse toteutin kurssin aikana kumpaakin tapaa.

Esittelin ensimmäisellä tapaamiskerralla Unescon toimintaa ja kerroin, miten kurssimme liittyy siihen. Kerroimme opettajan kanssa myös siitä, että kurssi on osa hanketta ja minun olisi raportoitava toiminnasta. Tästä syystä minun oli tärkeää kokoa ajan myös dokumentoida työskentelyämme, joten kävimme läpi kuvausluvut ja muut tarvittavat materiaalin mahdolliseen jatkokäyttöön liittyvät lupa-asiat.

Jotta kurssin sisältö konkretisoituisi alusta asti, pysähdyimme heti ensimmäisellä tapaamiskerralla henkilökohtaisten tarinamuistojen äärelle. Pyysin jokaista kirjoittamaan omalla kielellään ylös kaikkia mahdollisia tarinoita, joita nousee mieleen. Sellaisia, joita on ehkä kuullut lapsena tai koulussa. Omalla kielellä siksi, että tarkoitus oli tuottaa tekstiä spontaanisti ja nopeasti sitä mukaa, kuin tarinoita tulvahtaa mieleen. Toivoin heidän jatkavan työtä kotona, koska usein muistot alkavat nousemaan pintaan, kun saavat ensin

pienen alkusysäyksen. Tarinoista syntyi heti paljon keskustelua ja jopa ihan teoreettisia kysymyksiä, kuten ”Mikä sitten on kertomus? Mikä on satu ja mikä on tarina?”

Wafaa ja Gilgamesh. Kyseessä on maailman vanhimmaksi tarinaksi nimetty valtavan pitkä ja monipolvinen tarina. Wafaa päätyi esittämään tarinan pääjuonen kuvien avulla, mikä toimikin hienosti. Näin saimme oppia pääpiirteissään tämän erityisen legendan.

3.2.2 Oppituntien eteneminen

Heti toista kertaa tavatessamme Wafaa sanoi kertovansa lapselleen joka ilta tarinan. Oman, ei luettua tarinaa. Hän oli kertonut illalla lapselleen Lepakon tarinan. Lapsella oli herännyt niin paljon kysymyksiä, että nukkumaanmeno siirtyi. ”Tämä ei siis ole hyvä uni-satu.”, Wafaa nauroi. Toinen opiskelija taas kertoi jakaneensa tarinan miehelleen suomeksi ja isoäidilleen uzbekistaniksi. Kannustin muitakin kertomaan Lepakon tarinaa nyt heti ääneen, koska näin se jää mieleen ja jokaiselle tulee siitä oma versio, oma tarina. Tällä tavalla se jatkaa matkaansa suusta suuhun, ihmiseltä ihmiselle.

Tein ennen kurssin aloittamista tietoisesti valinnan, että en ainakaan tarkoituksellisesti ohjaisi osallistujia henkilökohtaisten elämäntarinoiden äärelle muuta kuin pinnallisesti tutustumismielessä. Tunnistaen riskit siihen, että ryhmäläisten mahdolliset traumaattiset kokemukset nousisivat pintaan ja näin ollen ryhmän käsiteltäviksi, päätin, etten luotsaa

toimintaa siihen suuntaan. Tavoitteemme oli asetettu kielen oppimiseen ja vuorovaikutukseen sekä kulttuuriseen identiteettiin painottuen, enkä itsekään nähnyt tarinankerrontaa tässä yhteydessä terapiamenetelmänä. Vaikka sen terapeutista soisikin olevan. Toki, jos joku henkilökohtaisia tarinoita jakaisi, ne otettaisiin vastaan, ajattelin. Elämäntarinoiden jakaminen on kuitenkin voimakas kokemus ja aktivoi helposti pintaan ikäviäkin muistoja, joten en kokenut niiden äärelle lähtemistä tarkoituksenmukaiseksi tässä yhteydessä. Sadut taas kuuluvat kulttuuriseen tarinavarantoon ja niilläkin on kosketuspinta kunkin omaan elämään. Paluu lapsuuden tärkeään satuun voi olla aikuisella merkityksellinen osa oman elämän hahmottamista (Martin 2004, 77). Tälle henkilökohtaisen kokemisen tasolle koin olevamme valmiita lähtemään.

Teetin kyllä muutaman harjoituksen, joissa jaetuksi tuli henkilökohtaisia asioita. Muistutin aina aluksi, että on tärkeää rajata itse, mitä haluaa toisille jakaa. ”Oman nimen tarina” -harjoituksen myötä Ericin tarina kaksoisveljestä ja äidistä nimen antajana oli niin hultton (ja parasta siinä on tietysti se, että se on tosi), että haluan sen jakaa myös tässä:

Minulla on kaksoisveli. Äiti halusi antaa meille pojille amerikkalaiset nimet, mutta kun menttiin kastettaviksi, kävi ilmi, että tarvitaan kaksi nimeä kummallekin. Äiti oli jo päättänyt, että toinen pojista olisi Eric ja toinen Brian. Ja kun tuli hätä keksiä molemmille toinen nimi, äiti päätti, että toinen pojista olkoon Eric Brian ja toinen Brian Eric! Olemme olleet veljen kanssa monta kertaa erikoisessa tilanteessa, kun on täytynyt näyttää passeja... olemme vielä kovasti saman näköisiä keskenämme.

Dunja kertoi, että hänen nimensä tarkoittaa ”maailmaa” ja Zedra on ”erityinen, paratiisissa kasvava puu”. Kukin kertoi jotain itsestään myös kuvakorttien kautta. Danielle valitsi kuvan hevosesta ja kertoi, miten hän vietti lapsena kaikki lomansa enon maatilalla, jossa oli hevosia. Hän muisteli sitä, miten vietti hevosen kanssa aikaa joen rannalla, silitti hevosta ja oli sen seurassa. Kertoessaan tarinaansa Danielle kuvaili eleillään niin hienosti hevosen silittämistä, että huomasin meidän kuulijoinakin myötäilevän hänen liikkeitään ja eläytyvän tilanteeseen.

Hauska keskustelu syntyi myös siitä, kun Rungnapa valitsi kuvan, jossa oli ahvenia nuotiolla paistumassa. Hän kertoi, että hänen miehensä rakastaa kalastamista. Koska he yleensä aina tekivät kaikkea, mitä Rungnapa halusi, hän kerran kysyi mieheltään, mitä tämä haluaisi hänen kanssaan yhdessä tehdä. ”Vihdoinkin kysyt!”, mies oli sanonut. Ja vei hänet kalastamaan. Rungnapa kertoi syövänsä kalaa joka päivä. ”Muistan, kun kuulin

jostain, että kala on hyvää aivoille. Niinpä lapsena ennen koetta halusin aina syödä kalaa, vaadin äidiltä saada kalaa, jotta oppisin paremmin.”. Irina taas kertoi rakastavansa kalastamista, mutta ei tykkää itse kalasta lainkaan. Niinpä naiset sopivat keskenään, että Irina kalastaa ja toimittaa kalat Rungnapalle. Tällainenkin molempien elämää helpottava ratkaisu löytyi jaettujen tarinoiden kautta!

Kuvakorttien kanssa tarinoiden rakentaminen ja ilmaiseminen lähtee nopeasti liikkeelle.

Opiskelijat selvästi nauttivat toistensa tarinoiden kuuntelemisesta suuresti ja he oppivat toisistaan paljon uutta. Lämmin huumori ryyditti kertomuksia, ja ryhmässä oli todellakin selvästi toinen toistaan kunnioittava ilmapiiri.

Tarinapiirit

Tarinapiiri osoittautui luontevimmaksi ja vuorovaikutusta parhaiten tukevaksi toimintavaksi tarinoita jaettaessa. Työskentelimme alusta asti pääsääntöisesti piirimuodostelussa, välillä isossa ja välillä pienemmissä piireissä. Piirissä olemisen tiedetään olleen ihmiselle luontaista jo aikojen alusta lähtien: nuotiolla on kokoonnuttu piiriin ja erilaiset

neuvonpidot ja heimojen asioiden selvittelyt on tehty piirissä istuen. Piiriasetelmassa olemme kaikki tasavertaisessa asemassa toisiimme nähden, kaikki näkevät toisensa eikä kukaan ole kenenkään yläpuolella. Näinhän esimerkiksi toimivat erilaiset vertaistukiryhmät, tuolit on aseteltu valmiiksi piiriin ja puheenvuoron saa ottaa tai olla ottamatta kukin vuorollaan. Myös hiljaa oleminen ja kuunteleminen on osallistumista. Läsna oleva kuunteleminen on helppoa toteuttaa ja ilmentää piirissä, puhuja saa toisten katseista ja kuuntelemisesta turvallisen ja kannattelevan tunteen, edellyttäen tietysti, että kaikki tuntevat olonsa ryhmässä turvalliseksi.

Tarinapiiri on terminä jo vakiintunut. Siinä voi olla joku ennakkoon sovittu teema, mutta se on aina löyhä eikä mitenkään sitova. Piiriä emännöi tai isännöi joku, mikä käytännössä tarkoittaa lähinnä toiminnan aloittamista ja lopettamista hallitusti. Joskus tarinapiirissä saattaa kiertää sauva puhujalta toiselle. Mikäli ei halua kertoa mitään, sen voi aina ojentaa eteenpäin. Meillä ei ollut kertojan sauvaa käytössämme, vaan tarinapiirit käynnistyivät aina jonkun spontaanisti aloittaessa ja seuraavan ottaessa vuoronsa. Isot piirit minä aloitin usein jakamalla tarinan.

TAVU-tarinapiiri.

Harjoituksia

Kehollista ilmaisua ja äänenkäyttöä tukeaksemme teimme erilaisia kävelyharjoituksia sekä ilmaisu- ja puheharjoituksia. Meillä oli käytössämme liikuntasali, joten saimme harjoitella tilassa kulkemista ja kontaktin ottamista niin, että etäisyydet oli mahdollista pitää turvallisina. Turvallisuudella viitataan tässä koronaepidemiaan liittyviin suosituksiin.

Teimme paljon pariharjoituksia, esimerkiksi jaoimme tarinoita omalla äidinkielellä sellaisen parin kanssa, jonka kanssa ei ollut yhteistä kieltä. Seuraavaksi tarinaa jaettiin suomen kielellä ja lopulta yksityiskohtia pyytämällä. Harjoittelimme äänenkäyttöä, eri tunnetilojen ilmaisemista sekä puheen nopeuden ja volyymin muuntelemista. Kun kysyin, miltä tuntui kuulla toisen puhuvan omalla äidinkielellään, yksi opiskelija huudahti, että: *”Ihannalta! Ope kuuntele, kun hän puhuu! Puhu lisää sun kielellä!”* Kun tarinassa oli yhteinen teema, toisen kertomista pystyi jonkun verran ymmärtämään kehonkielen ja äänenpainon välityksellä, vaikka sanoja ei ymmärtänytäkään. Katsekontaktin ja kasvojen näkemisen merkitys nousivat vahvasti keskusteluissa esiin. Koska meillä oli kasvomaskit, oli erityisen tärkeää keskittyä katsomaan ja kuuntelemaan toista. Käsiä ja kehoa tuli käytettyä kertoessa tavallista enemmän, mikä koettiin hyväksi asiaksi.

Opiskelijat tekivät harjoituksia yleensä hyvin orientoituneesti. Välillä teimme mm. improvisaatiokursseilta oppimiani ”mokailuharjoituksia”. Aina joku nauroi kippurassa lattialla, kun harjoitukset olivat niin hauskoja ja erilaisia kuin oppitunneilla yleensä. Osa opiskelijoista selvästi vierasti tällaista, eikä osannut tai halunnut heittäytyä mukaan, mutta suurin osa osallistui alusta asti rohkeasti. *”On vaikeaa suomeksi... mutta jos saisin tehdä omalla kielellä, olisin... mikä se on, passion! Intohimoisesti!”*, totesi yksi opiskelija. Kannustin siis tekemään omalla kielellä, ja kyllä täytyy sanoa, että intoa ja himoa tuli mukaan!

Toteutimme usein harjoituksissa ja pienissä tarinapiireissä ”kolmen minuutin sääntöä”, eli puheaikaa oli yhdellä aina ensin kolme minuuttia. Se on yleensäkin hyvä puheenvuoron kesto, sillä siinä ajassa ehtii sanoa yllättävän paljon, mutta tilaa ei jää johdattelulle ja selittelylle. Kun tietää, että aika on rajattu, tulee myös tiivistettyä asiaansa niin, että tärkeimmät asiat tulevat ilmi. Toisaalta myös kuuliija tietää, että hän joutuu keskittymään kuuntelemiseen vain kolmeksi minuutiksi ja voi näin satsata siihen sataprosenttisesti. (Karsten 2015, 16.) TAVU-ryhmän kanssa muuntelin aikaa tarpeen mukaan. Kun puhuimme suomea, jokaisen piti tehdä tavallaan tuplatyö, eli ensin mielessään kääntää tarinaa omasta kielestään ja sen lisäksi etsiä oikeita sanoja kertoakseen sen suomeksi.

Varsinkin aina yksityiskohtia ja kuvailua lisätessämme annoin aikaa vähintään 5 minuuttia per kertoja.

Galina kertoo lempileikistään lapsena.

Kuvailun ja vertauskuvien harjoittelu

Tarinan alkaessa kuulijan mieli on tyhjä, kuin valkokangas. Vähitellen se täyttyy äänillä, tuoksuilla, väreillä ja tuntemuksilla. Tarinan kieli on kuvallista. Tapahtumat tarkentuvat, huipentuvat ja päättyvät. Tämän kaiken saa aikaan kertoja käyttämällä sanoja, jotka välittävät hänen omia mielikuviaan kuulijalle mahdollisimman seikkaperäisesti. Hyvä kertoja rakastaa yksityiskohtia. (Karsten 2015, 40.)

Kun lähdimme harjoittelemaan vertauskuvien tekemistä, aloitin tunnin kertomalla yhden esittämäni tarinan alkua. Kerroin ensin lyhyen, hyvin pelkistetyn version. Sellaisen, joka löytyisi satukokoelmasta. Sitten kerroin saman pätkän kuvaillen tarinan ympäristöä ja henkilöitä erityisen runsaasti ja käyttäen paljon kehollista viestintää, eläytymistä jne. Yksityiskohtien ja kuvailun lisääminen tarinaan konkretisoi sitä, että lyhyestäkin tarinasta

voimme halutessamme saada vaikka kuinka pitkän. Tämän havainnon nostivat opiskelijat itse esiin. Ryhmän opettaja oli valmistanut diaesityksen ja erilaisia harjoituksia aiheesta. Lisäkysymysten avulla kuvailtiin tarkemmin valkokankaalle heijastettuja maisemakuvia. Harjoittelimme aistien käyttämistä kuvailussa. Aistikokemusten kuvaaminen onkin kertojan tärkeimpiä työvälineitä (Karsten 2015, 47).

Opiskelijat myös keksivät vertauksia käsitteisiin. Esimerkiksi Dunja keksi seuraavat vertaukset: *”Elämä on kuin... sydämenlyönti. Joskus sydän lyö nopeasti, niin kuin elämäkin kuluu nopeasti – joskus taas se lyö hitaasti, ja joskus elämä tuntuu menevän hitaasti. Joskus sydän pysähtyy ja elämä loppuu.”* *”Elämä on kuin puu: paljon oksia haarautuu sinne tänne, ylös, alas.”* Muita mieleeni jääneitä vertauksia olivat: *”Puun lehti on oranssi kuin ketun häntä.”* ja *”Asfaltti on kova kuin vanha kirsikkaydin.”*

Nämä harjoitukset selvästi inspiroivat opiskelijoita. He sisäistivät tehtävänannon todella nopeasti ja heiltä syntyi kielellisesti rikkaita lauseita. Opettaja jatkoi vertausten tekemistä vielä useammallakin suomen tunnillaan.

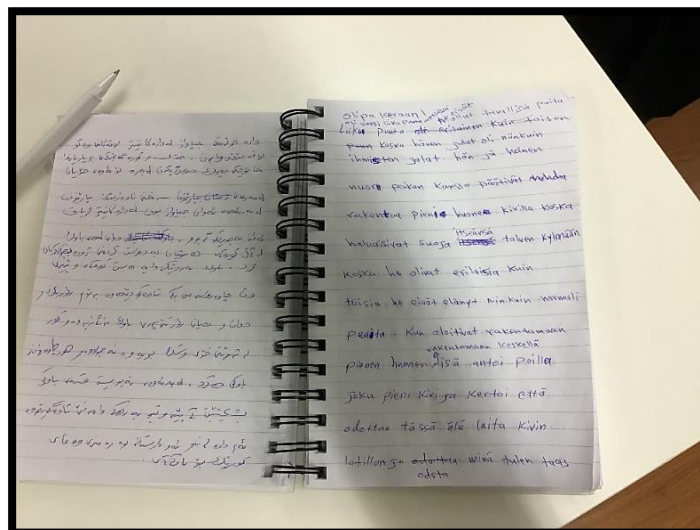
Tarinoiden merkitys

Kun olimme opetelleet tuottamaan tarinoita ja muhevoittamaan niitä erilaisten harjoitusten ja esimerkiksi kuvakorttien ja tarinanoppien avulla, palasimme ensimmäisellä tunnilla muisteltuihin, lapsena kuultuihin tarinoihin. Jokainen valitsi yhden tarinan, jonka kirjoitti ylös ensin omalla kielellään kokonaisena, sellaisena kuin sen muisti. Sitten tarinan runko kirjoitettiin suomeksi ja se jaettiin tarinapiirissä.

Saimme nopeasti huomata, että monet tarinat ovat tuttuja ympäri maailman. Jaetuiksi tulivat seuraavat tarinat: Mies ja neljä poikaa (yhteistyössä on voimaa, moraalitarina), tunisialainen tarina Pöllönaisesta, Ruma ankanpoikanen, Jänis ja kilpikonna, Gilgamesh, tositarina onnistumisesta (köyhyydestä hammashoitajaksi), Tarina valheesta, Leijona ja hiiri, Kalabok, Tirimola eli Ystävien talo, chileläinen myytti Traucosta, Elefantti ja muurahainen, Vuohiemo ja 3 kiliä, Joutsenhanhet + Baba Yaga... Siis kerta kaikkiaan mieletön tarinoiden kirjo!

Keskustelimme sellaisista tarinoista, joiden tarkoitus on ollut suojella lapsia. Vaikuttavia esimerkkejä löytyi monilta, kuten esimerkiksi jo mainittu ja työssäni muistiin kirjattu tunisialainen Pöllönaisen tarina. Itse kerroin Näkistä ja Hiidestä, ja siitä, miten kertomalla näistä olennoista pyrittiin estämään lasten meneminen yksin rantaan, kaivonkannelle tai metsään. Pohdimme paljon sitä, miksi tarinat yleensä ottaen ovat tärkeitä ja listasimme seuraavia asioita:

- voimme oppia eri kulttuureista
- voimme ymmärtää suvun historiaa
- tarina lohduttaa ja antaa uskoa siihen, että vaikeistakin asioista voi selvitä
- tarinat suojelevat ja varoittavat meitä
- saamme rohkeutta
- kun kuuntelee tarinaa, voi unohtaa pahat asiat
- tarinat opettavat siirtymäriittejä, kasvamista, kotoa lähtemistä jne.
- opimme uusia sanoja ja lausumista, kun kerromme tarinoita
- tarina kehittää muistia
- opimme eläytymään ja käyttämään ääntä ja kehoa
- tarina opettaa ja antaa moraalisia neuvoja
- opimme myyttejä
- voimme oppia eri uskontojen tarinoita

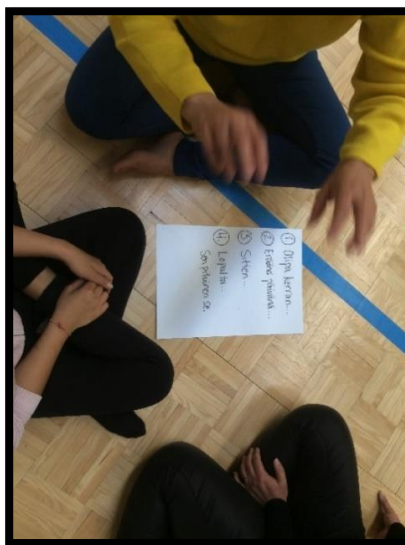
Opiskelijat kirjoittivat tarinoita sekä omalla kielellään että suomeksi.

Kun jatkoimme tarinoiden työstämistä suomen kielelle, sanaston puute nousi monella ilmaisun esteeksi ja opiskelijat ottivat helposti kännykästä sanakirjan esiin. Lisäksi monen opiskelijan lukunopeus oli todella hidasta, joten oli hyvä harjoitella tarinoita myös ulkomuistista kerrottavaksi. Sedra kertoikin meille heti muistamansa traagisen tarinan:

Elefantti rakastuu muurahaiseen. Koska se on niin iso, se ei voi muuttaa muurahaisen kanssa samaan taloon, vaikka ne menevät naimisiin. Niinpä muurahainen asuu talossaan (keossaan) ja elefantti siinä vieressä puun alla. Näin ne elävät ja nukkuvat yhdessä kyljetysten. Yhtenä päivänä sitten elefantti kuitenkin päästää niin valtavan ison pierun, että muurahaisten keko hajoaa tuusan nuuskaksi ja muurahainen kuolee!

Tarinan rakenne

Saatoin pyytää tarkentamaan, millä sanoilla kertoja haluaa tarinansa aloittaa – ja millä lopettaa. ”Sen pituinen se.” -lopetus oli opiskelijoille uusi ilmaisu, ja moni harjoittelikin sen käyttämistä. Puheen hidastaminen ja tauottaminen auttoi siihen, että kuulijoina pysyimme seuraamaan tarinan juonen etenemistä. Välillä tarkensimme kertojalta, että olimme kaikki ymmärtäneet tapahtumat oikein. Kukaan ei pahastunut siitä, että pyysimme tarkennuksia, koska koko ajan yhtenä tavoitteena oli oppia puhumaan ja tuottamaan kieltä paremmin ja selkeämmin. Tavoite oli tulla ymmärretyksi.

Tarinoiden rakenteen harjoittelemista.

3.3 Hybridiopetukseen siirtyminen

Koronavirusepidemia vaikutti todella paljon toimintaamme läpi kurssin. Jo siirtyminen kasvomaskien käyttöön toi oman mausteensa, ja helmikuussa 2021 Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri suositteli toisen asteen opiskelijoille ja mm. aikuisille maahanmuuttajille niin sanottua hybridiopetusta. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että pääasiallinen, vahva suositus olisi etäopetus. Tarvittaessa opiskelijaryhmää oli mahdollista ottaa lähiopetukseen, mikäli se koettiin oppimisen kannalta välttämättömäksi. Tällaisen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen perustuvan työskentelyn näkökulmasta tilanne tuntui varsin harmilliselta. Koska kurssia ei kuitenkaan ollut mitenkään mahdollista siirtää toiseen ajankohtaan (syksyllä meillä olisi jo toiset opiskelijat), oli asennoiduttava tilanteeseen uudelleen ja avoimin mielin.

Olin lukuvuoden mittaan saanut paljon kokemusta etätyöskentelystä ja myös siitä, että jopa hieman yllättäen kohtaaminen ja jakaminen on aina jollain tasolla mahdollista myös ruudun välityksellä. Esimerkiksi alkuvaiheen suomen kielen opiskelijoiden Äänenkäyttö ja laulaminen -kurssilla totesin, että joillekin kotona rauhassa ja turvallisesti laulaminen toimi osittain jopa paremmin kuin lähiopetuksessa. Niinpä hetken hengiteltäessäni päätin luottaa siihen, että osalle ryhmäläisistä tämä voisi olla hyvinkin jopa positiivinen muutos. Tein suuntaa antavan tuntisuunnitelman loppukurssin ajaksi ja lähdin pohtimaan, miten toteuttaisimme viimeiseksi kerraksi suunnitellun tarinankerrontafestivaalin ja miten pääsisimme vielä harjoittelemaan tarinankerrontaa toisten edessä.

Ensimmäinen kokoontuminen Teams-etäkokousalustalla menikin oikein hyvin. Tapaa- misissa oli ollut pitkä tauko, koska joululoman jälkeen opiskelijoilla oli työharjoittelu ja he palasivat vasta helmikuussa takaisin opiskeluarkeen. Aika vierähti kuulumisten vaihtamisessa, kyselin jokaiselta kokemuksia työharjoittelusta jne. Ryhmän kokoonpanossa oli tapahtunut muutoksia, porukasta kaksi opiskelijaa oli siirtynyt muualle opiskelemaan ja ryhmään oli otettu neljä uutta opiskelijaa. Heistä tunneille osallistui lopulta kaksi.

Olin antanut opiskelijoille ennakkotehtäväksi Teams-oppitunteja varten valita yhden itselleen merkityksellisen esineen tai asian, ja valmistautua esittelemään sen kaikille yhteisesti. Tunneilla kukin vuorollaan käynnisti videon ja mikrofonin ja esitteli oman ”jutunsa”. Jokainen opiskelija oli todella antaumuksella miettinyt asiaa ja valmistautunut puhumaan aiheesta. Saimmekin kuulla erittäin mielenkiintoisia tarinoita!

Eric esitteli meille erityisen kauniin, suomalaisen soitinrakentajan rakentaman kitaransa. Hän kertoi itsestään muusikkona ja siitä, miten hän yksinkertaisesti tarvitsee soittamista. Hän kertoi tulleen sairaaksi, kun oli kerran joutunut olemaan kaksi viikkoa ilman kitaraa. Sanoin Ericille, että hänen puhuessaan hänestä huokui todellinen rakkaus musiikkiin, ja tämä kitaraan liittyvä tarina olisi oivallinen vaikka tarinankerrontaesitykseksi. Huomasimme, että kun sai puhua itselleen merkityksellisestä asiasta, ilmaisusta tuli heti eläytyvää ja tunnepitoista. Innostus välittyi kaikille.

Saimme myös nähdä ja kuulla valolaatikon käyttämisestä, sillä Irina oli ollut työharjoittelussa Museokeskuksessa ja päässyt valokuvaamaan arkeologisia löytöjä. Hän oli tilannut itselleen oman valolaatikon, ja esitteli meille tarkkaan sen toimintaa. Ines vuorostaan kertoi, että hän purkaa kaikkia tunteitaan maalaamiseen ja piirtämiseen. Hän esitteli työvälineitään ja ison kasan upeita taideteoksiaan. Hän kuvaili todella kauniisti sitä prosessia, jonka hän kokee maalatessaan. Ryhmäläiset olivat hämmästyneitä kuullessaan tästä uudesta puolesta Ineksessä. Karine taas kertoi, kuinka tärkeä hänelle on tietokone. Oivallisesti hän vertasi sitä naisten käsilaukkuun ja nimesi sen ”virtuaaliseksi käsilaukuksi”. *”Täällä on siis ihan kaikkea, koko elämäni on täällä.”*, hän sanoi.

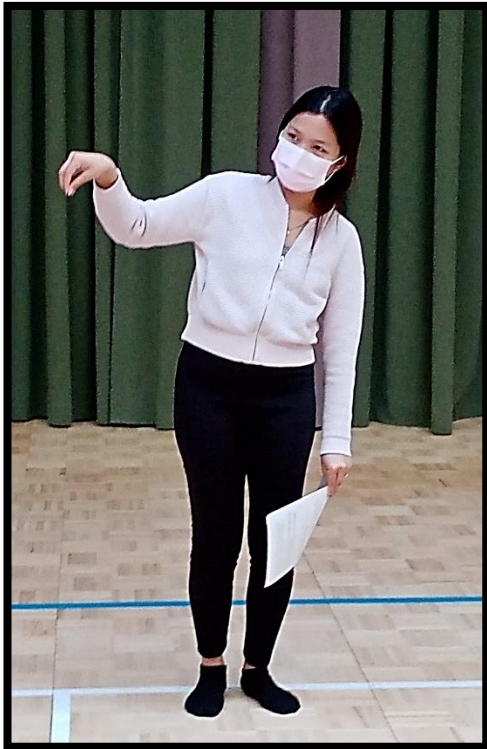
Kuulimme myös tarinoita siitä, miten oma koti on todella tärkeä ja turvallinen, miten puhelimen on tärkein esine, koska sillä saa yhteyden entisessä kotimaassa asuviin läheisiin, miten yksi opiskelija on perustanut YouTube -kanavan, jne. Kaiken kaikkiaan ensimmäinen Teams-tarinankerrontamme oli varsin onnistunut ja loi uskoa siihen, että näinkin meidän on mahdollista kohdata toisemme.

Otimme vielä kerran opiskelijat lähitapaamiseen, jotta saimme harjoiteltua toisten edessä kertomista. Teimme aluksi hiukan lämmittely- ja improvisaatioharjoituksia ja pystyin havaitsemaan, että monella kehollinen ilmaisu ja äänenkäyttö oli selvästi vapautunut ja he heittäytyivät tekemään harjoituksia aikaisempaa rohkeammin. Kaikki pääsivät myös jakamaan omat tarinansa kertoja-kuulija-asetelmassa, ja muutama opiskelija jopa rohkaistui kertomaan tarinansa ulkomuistista. Pystyimme yhdessä havainnoimaan, kuinka merkittävä ero on kerronnassa, jos tarinaa lukee suoraan paperista verrattuna ulkomuistista kertomiseen: katse on koko ajan paperissa, tauottaminen unohtuu, ja koska lukeminen on monella vielä hidasta ja vaikeaa, se vaikeutti kuulijan tarinassa mukana pysymistä. Annoimme opettajan kanssa ryhmälle hieman eväitä kotona harjoitteluun. Opiskelijoita hiukan nauratti, kun kehotin harjoittelemaan peilin edessä, jos ei kotona ole ketään jolle kertoa tarinaa. *”Siellä on ainakin ystävälliset silmät vastaamassa katseeseen.”*, totesi yksi opiskelijoista.

Tarinoiden harjoittelusta kertoja - kuulija -asetelmassa.

Rungnapa jakoi meille tarinan Leijona ja hiiri, Danielle taas kertoi Annasta ja karhusta.

Tämä tarina tuli mieleen heti kun sanoit, että pitää etsiä tai muistaa yksi tarina. Viimeksi otin pitkän tarinan, mutta se oli tosi vaikea koska pitää muistaa alku – keskikohta – loppu. Siksi tämä on helpompi: Eräänä päivänä, kun Anna heräsi yöllä, hän näki kirkkaan valon tulevan ikkunasta. Hän lähti ulos ja näki taivaalla tosi ison täysikuun. Hän tunsu olevansa iloinen. Yhtäkkiä hän kuuli oudon äänen tulevan metsästä. Hän mietti, kuka on yöllä metsässä? Hän oli utelias ja meni kävelemään metsään. Kun hän käveli polkua, hän oli tosi iloinen koska täysikuu valaisi koko metsän ja hän näki hienosti maisemia. Kun hän oli syvällä metsässä, hän kuuli tosi kovan äänen (karjuntaa) ja tunsu yhtäkkiä ison kypälän ja kynnet selässään. Kun hän kääntyi, hän näki takanaan karhun! Hän hymyili karhulle kauniisti. Karhu ihmetteli ja kysyi, että: ”Miksi sinä et pelästynyt minua?”. Anna sanoi, että ”Minä en pelkää, sinä olet minun nallekarhuni. Minä olen tosi iloinen.”. Kun karhu kuuli tämän, se oli tosi iloinen ja rakastui Annaan. Sitten he kaksi leikkivät metsässä koko yön. Kun aamu koitti, karhu sanoi, että: ”Anna, on parempi, että menet kotiin. Sinun äidillä ja isällä on huoli.” Ja niin Anna meni kotiin. Loppu. – Danielle

3.4 Kurssin päätös, tarinankerrontafestivaali etänä

Kurssin loppuhuipennus oli tarinankerrontafestivaali, jonka jouduimme nyt tosiaan järjestämään Teams-alustalla ja aivan eri tavalla kuin mitä olin suunnitellut. Eri laatuisten nettiyhteyksien vuoksi jouduimme sopimaan, että kertojan lisäksi päällä oli vain 1–2 muuta kameraa. Kuulijoiden mikrofonit olivat aina mykistettyinä. Vaikka emme pystyneet havainnoimaan toistemme hengitysrytmiä tai reaktioita tarinaan, saatoimme ajoittain kuitenkin tavoittaa melkein pä kahdenkeskisen hetken kertojan ja kuulijoiden välillä. Opiskelijat olivat todella tehneet ison työn ja harjoitelleet tarinoitaan paljon. He olivat myös miettineet asemointiaan, valmistelleet itselleen rauhallisen tilan ja huolehtineet, että heillä oli työrauha. Tunsin suurta liikutusta huomatessani, miten paljon he olivat tähän hetkeen panostaneet ja kuinka orientoituneina he ottivat kertojan rooliin.

Mä harjoittelin paljon. Eilen mä kerron miehelle ja hän korjasi minua. Sama kuin opettaja, hän sanoi, että hän ei halua, että minä katson paperista. Kerro, mitä sinä muistat, hän sanoi. Nyt minä tiedän, että mun tarvitsee harjoitella lisää. Esimerkiksi nyt minä muistan sanan ansa. Ja kun minä sanoin käsi, mies sanoi, että eläimellä ei ole käsi vaan käpälä. Mun täytyi heti kirjoittaa, että muistan sen. Nyt muistan: Leijona sieppasi hiiren käpäläänsä! – Rungnapa Leijona ja hiiri -tarinansa jälkeen

Myös viime hetkellä mukaan tullut uusi opiskelija oli valmistanut tarinan jaettavaksi, ja opetellut kertomaan sen ulkomuistista. Hän sanoi, että: ”Valitsin helpon tarinan koska halusin, että kaikki ymmärtävät minua. Ja koska olen kuullut tätä tarinaa aina lapsesta asti, se on helppo muistaa.” Kyseessä oli Susi, susi! -tarina, joka on yksi niistä tarinoista, joita tunnetaan ympäri maailman. Opiskelija myös hienosti sanoitti hienosti tarinan opetuksen.

Tällä kertaa opiskelijat eivät lukeneet tarinoitaan paperista. Jotkut olivat kirjoittaneet itselleen muistisanoja tueksi, mutta osasivat hienosti hyödyntää niitä niin, että katse pysyi pääosin kamerassa. Jokaisen tarinan jälkeen keskustelimme lyhyesti kertojan kanssa. Kiitin ja annoin positiivista palautetta, kerroin havaintojani mm. kielitaidon kehittymisestä tuntemisemme aikana sekä sanaston laajentumisesta ja lausumisen selkeytymisestä. Ja tietenkin kiitin jokaista saamastamme tarinasta! Opiskelijat tuntuivat todella arvostavan tilaisuutta jakaa tarinoita, jotka ovat peräisin heidän omista kulttuureistaan. Ja he arvostivat suuresti sitä, että saivat kuulla toisten tarinoita.

Irina jakoi tällä viimeisellä kerralla venäläisen kansantarinan kultaisesta kalasta. Hän oli piirtänyt sanoista ”puukaukalo” ja ”pirtti” myös hienot kuvat, joiden avulla hän kesken tarinan selitti toisille, mitä nämä vanhat sanat tarkoittavat.

Tänään haluan kertoa teille uuden tarinan nimeltään Tarina kalastajasta ja kalasta. Minulla on kaksi tarinan versiota, lyhyt ja pitkä, mutta nyt minä kerron teille lyhyen version: Sinisen meren rannalla asui vanha mies ja vanha nainen. He olivat köyhiä ja asuivat pienessä vanhassa pirtissä. Vanha mies kalasti merellä kalaverkolla. Vanha nainen kehräsi lankaa. Kerran mies meni meren rannalle kalastamaan. Kaksi kertaa hän veti tyhjän kalaverkon, mutta kolmannella kerralla yksi kala joutui verkkoon. Se oli epätavallinen kala, se oli kultainen kala, joka puhui kuin ihminen. Kultakala sanoi ihmisen äänellä, että: ”Älä tuhlaa minua, anna minun mennä mereen. Täytän sinun toiveesi.” Vanha mies sääli kalaa ja antoi sen mennä, eikä pyytänyt mitään. Mies tuli kotiin ja kertoi vaimolle kultakalasta. Nainen suuttui miehelle ja huusi, että ”Tyhmä ihminen! Miksi et pyytänyt kalalta mitään? Mene merelle ja pyydä kalalta puukaukaloa.” Mies meni merenrannalle ja kutsui kalaa. Kala ui hänen luokseen ja kysyi: ”Vanha mies, mitä sinä haluat?” Mies kumarsi kalalle ja sanoi: ”Kultakala, anteeksi että häiritsen sinua, mutta minun vaimoni torui minua. Hän haluaa uutta puukaukaloa.” Kultakala vastasi: ”Älä ole surullinen. Mene kotiin, minä toteutan tämän.” Mies tuli kotiin ja näki, että vaimolla oli uusi puukaukalo. Mies oli tosi tyytyväinen, mutta pian nainen alkoi taas huutaa miehelleen: ”Tyhmä ihminen! Mene merelle ja pyydä kalalta esimerkiksi uutta taloa. Meidän pirttimme on jo tosi vanha.” Mies meni merenrannalle ja pyysi kalalta uutta taloa. Kultakala täytti toiveen. Mies oli tosi tyytyväinen, mutta pian vaimo alkoi taas huutamaan: ”Tyhmä ihminen! Mene merenrannalle ja sano kalalle, että minä haluan olla meren kuningatar!” Mies meni merenrannalle ja kutsui kalaa. Kultakala ui hänen luokseen ja mies sanoi, että hänen vaimonsa haluaa olla meren kuningatar. Kultakala ei sanonut mitään vaan ui pois. Meri muuttui tummaksi, puhalsi voimakas tuuli, myrsky alkoi. Mies odotti pitkään kalaa, mutta kala ei tullut enää takaisin. Mies palasi kotiin ja näki, että hänen vaimollaan on vanha puukaukalo ja vanha pirtti on uuden talon paikalla. Kiitos kaikille! – Irina

4 SEN PITUIINEN SE... VAAN EIPÄS OLLUTKAAN!

4.1 Alku

Työskentelyn aloittaminen oli mielekästä, kun minulla oli tukenani ryhmän jo hyvin tunteva, tarinankerronnasta kiinnostunut opettaja. Pääsin nopeasti jyvälle opiskelijoiden taitotasosta, ja tarvittaessa opettaja aina auttoi muokkaamaan materiaalia helpommin ymmärrettävään muotoon. Hän myös pystyi jatkamaan tarinoista nousseita teemoja ja keskusteluja omien oppituntiansa aikana, joten meitä ei haitannut se, että joku harjoitus jäi välillä kesken. Tarinankerronnan integroiminen muihin opetusaineisiin tuntui näin toimivan alusta asti luontevasti.

Koin, että aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssilla oli merkityksellistä se, että olen itse kokenut tarinankertoja. Minä olen ammatillisessa mielessä jo lähtökohtaisesti kiinnostunut eri kulttuurien perinteistä, tarinoista ja musiikista, ja pystyin tarjoamaan maistiaisja elävää tarinankerronnasta. Ja koska minulla on jo melkoisesti tarinavarantoa kuultuani ja luettuani niin paljon tarinoita ja tarinankerronnasta, pystyin helposti tunnistamaan tuttuja elementtejä ryhmässä jaetuista versioista. Esimerkiksi kun ensimmäisen kerran mainittiin venäläisten tarinoiden Baba Jaga -hahmo, muistin useita tarinoita hänestä. Kehuessani venäläistä rikasta tarinatraditiota huomasin selkeän asennemuutoksen opiskelijassa, joka ei siihen mennessä ollut ilmaissut juurikaan kiinnostustaan kurssin sisältöä kohtaan. Käytimme tässäkin tilanteessa reilun tovin aikaa siihen, että etsimme koko ryhmällä tietoa Baba Jagasta, hänen ulkomuodostaan, liikkumistavastaan jne. Ja samalla nimesimme eri maiden tarinaperinteestä löytyviä vastineita Baba Jagalle. Itse kerroin suomalaisesta Syöjättärestä. Näin syntyi yhteinen kohtaamisen tila, minkä jälkeen kyseinen osallistuja sitoutui kurssiin todella intensiivisesti ja innokkaasti.

Jaoin ryhmäläisille tarinoita ammentaen pääasiassa suomalaisesta perinteestä. Näin he saivat tehdä pieniä sukelluksia nykyisen kotimaansa kulttuuriperintöön. Kalevalanpäivän tietämällä pidin Teamissa pienen esitelmän Kalevalan synnystä ja Lönnrotista. Opettelimme hieman kalevalamittaisen runouden sääntöjä ja esitin, miten näitä runoja laulettiin. Samalla keskustelimme eri maiden kansalliseepoksista. Yksi opiskelija halusi kovasti tietää, että: "Onko tämä kaikki totta? Onko tuo Väinämöinen elänyt joskus? Ehkä hän on ollut oikea henkilö, ja tarinat ovat siksi eläneet!" Niinpä, hyviä kysymyksiä! Uskon monella

heränneen kipinän etsiä lisää suomalaiseen perinteeseen liittyviä satuja ja tarinoita luet-
tavakseen, ja ainakin yksi opiskelija hankkikin kurssimme aikana itselleen suomalaisia
taruolentoja käsittelevän kirjan.

4.2 Keskikohta ja käänne

Kuten mainittua, koronarajoitukset aiheuttivat toimintaamme monenlaisia haasteita ja
läpi kurssin meiltä vaadittiin sopeutumista vallitsevaan tilanteeseen ja jatkuviin muutok-
siin. Kasvomaskien käyttämisen myötä meiltä oli ilmaisumme tärkein väline eli kasvot
peitetynä. Opimme sen, että ihminen todella viestittää paljon asioita ja erilaisia tunteita
pelkillä silmillään, ja opimme sen, että kehollinen viestintä ja eleet ovat oleellinen osa
itseilmaisua. Varsinkin alussa ilmaisuharjoituksia tehdessämme kasvomaski tuntui tar-
joavan tietynlaista psykologista suojaa ja auttoi joitain opiskelijoita ilmaisemaan itseään
ehkä tavallista rohkeammin. Maski kuitenkin lisäsi haasteita äänen kuuluvuudelle ja pu-
heen selkeydelle, mikä varsinkin kurssin edetessä alkoi tuntua harmilliselta.

Saimme olla ensimmäiset 20 tuntia opistolla, ja ehdin jo huokaista helpotuksesta, kun
puolet kurssista oli päästy toteuttamaan lähityöskentelynä kasvotusten. Sitten kurssiin
tuli toteuttamissuunnitelman mukaisen työharjoittelun ja joululoman takia peräti 11 viikon
tauko. Tämä tauko oli ehdottomasti liian pitkä. Vaikka ensimmäinen tapaaminen sen jäl-
keen sujui oikein hyvin ja pääsimme heti tarinoinnin äärelle, tuntui, että kurssi piti virittää
käyntiin uudelleen. Samaan ajankohtaan osui sitten vielä hybridiopetukseen siirtyminen,
eli meidän piti miettiä hyvin tarkkaan perustelut pyytää opiskelijoita edes muutamaksi
tunniksi opistolle.

Siirtyminen etätyöskentelyyn tuntui aluksi suorastaan epärealistiselta, kun olimme päässeet
kurssillamme niin hienoon alkuun. Suunnitelmat piti tehdä taas kerran uusiksi, ja esimer-
kiksi erilaiset tilaa vaativat, ilmaisuun keskittyvät harjoitukset täytyi miettiä toisin. Tiesin,
että osan kotitilanne ei mahdollista kovaäänistä ja -eleistä liikkumista, koska kotona on
samaa aikaan parhaimmillaan puoliso ja useampikin lapsi. Täytyy kuitenkin sanoa, ku-
ten jo aikaisemmin totesin, että lopulta etätyöskentely toimi tarinankerronnassa yllättä-
vän hyvin. Edellytyksenä tälle oli tietenkin se, että osallistujien kanssa oli ehditty pereh-
tymään kunnolla Teams-etätyöalustan käyttöön ja siihen, miten siellä toimitaan. Ryhmän
opettajan kanssa teimme selkeän työnjaon. Minä suunnittelin tunnit ja ohjasin työsken-
telyä, opettaja huolehti läsnäolijoiden tarkistamisesta ja jatkoi aina tarvittaessa omilla
oppitunneillaan kesken jäänyttä aihetta tai avasi sovittua kotitehtävää, jne.

4.3 Loppu hyvin, kaikki hyvin

Taiteen eri menetelmien hyödyntäminen osana pedagogiikkaa on nykyään jo varsin luonteva osa lasten ja nuorten opetusta. On kuitenkin tärkeää antaa myös aikuisille kielellisesti rikkaita kokemuksia sanoineen, äänenväreineen, intonaatioineen ja rytmeineen. Kielen puhuminen on tärkeää, jotta saavuttaa sosiaalista hyväksyntää. Aikuisia tulisi siis rohkaista harjoittelemaan näitä taitoja. Tarinoiden jakaminen auttaa aikuisia tiedostamaan tätä ja auttaa heitä puhumaan, kuuntelemaan, lukemaan ja kirjoittamaan. (Tiklin et al. 2013, 23.)

Aikuisten suhteen tulee aina muistaa tietyt aikuisikään liittyvät oppimisen edellytykset ja esimerkiksi elämäntilanteeseen ja arjen hoitamiseen liittyvät haasteet. Elävän tarinankerronnan käyttäminen osana opetusta tulee pystyä perustelevaan opiskelijoille pedagogisesta näkökulmasta hyvin. Toivon opinnäytetyöstäni olevan hyötyä tähän.

Omankielisyyttä olisin halunnut ottaa kurssille mukaan vielä enemmän, mutta hybridi- ja etätyön myötä suomeksi tarinoiminen nousi selkeästi ensisijaiseksi toiminnaksi. Työharjoittelun aikana monen kielitaito oli myös selvästi kohentunut, joten sikäläkin tuntui tärkeältä keskittyä nyt käyttämään nimenomaan suomea. Myös opiskelijoiden orientaatio oli selvästi painottunut tähän, joten se tuntui luontevalta. Jatkoa ajatellen koen kuitenkin tärkeäksi pitää myös omankielisyyden osana tarinankerrontakurssia.

TAVU-ryhmän opiskelijoiden kanssa käytyjen keskusteluiden, opettajan kanssa käydyn reflektoinnin ja esiin nostamieni tulosten myötä elävällä tarinankerronnalla todettiin olevan jatkossakin paikkansa suomen kielen opetuksen toteuttamissuunnitelmassa Turun kristillisellä opistolla. Tarinankerrontakurssi tulee kuulumaan maahanmuuttajaopiskelijoiden suomen kieli ja kulttuuri -opintojaksoon. Jatkossa kurssin tuntimäärä on pienempi, 20 tuntia, mutta siihen ei tule väliin pitkää taukoa vaan se tullaan sijoittamaan lukujärjestykseen kevään viimeiseen periodiin mahdollisimman tiiviiksi kokonaisuudeksi. Museoviraston mahdollistaman resurssin myötä minulla on ollut tilaisuus kirjata ja dokumentoida toimintaa koko ajan niin, että sitä on tästä nyt hyvä kehittää yhä paremmin asetettuja tavoitteita palvelevaksi. Vaikka tulen opettamaan kurssia yksin, teemme ryhmän opettajan kanssa yhteistyötä ja hän pystyy hyödyntämään kurssillamme käynnissä olevia teemoja opetuksessaan.

Jatkossakin haluan kuljettaa mukana suunnitelmaa tarinankerrontakurssin päättämisestä pieneen tarinankerrontafestivaaliin. Koska opetan myös tuleville lastenohjaajille

vuorovaikutustaitoja ja ilmaisuaineita, näen heidät loogisena yleisönä tarinoille. Uskon hyödyn olevan molemminpuolinen; tarinankerrontakurssin opiskelijat saavat harjoitusta tarinoiden jakamiseen ja lastenohjaajaopiskelijat saavat kuulijan roolissa kokemuksen elävästä tarinankerronnasta ja siitä, miten rikasta tarinakulttuuri on ympäri maailman. Kokemuksen myötä he toivottavasti rohkaistuvat käyttämään tarinoita tulevassa ammatissaan entistä enemmän.

Tämä on venäläinen kansansatu Kalabokista. Kalabok on pieni pulla. Kauan kauan sitten elivät isoäiti ja isoisä. Isoäiti paistoi pullan isoisälle ja pani sen ikkunalle jäähtymään. Mutta sitten pulla Kalabok juoksi metsään. Se käveli metsässä laulaen. Sitten se tapasi karhun, joka oli tosi nälkäinen. Karhu sanoi, että: ”Kalabok, Kalabok, minä syön sinut!” Kalabok sanoi: ”Älä syö minua. Minä voin laulaa sinulle: Minä olen Kalabok, Kalabok, minä karkasin isoäidiltä, minä karkasin isoisältä, minä karkaan sinulta!” Ja se juoksi pois, eikä karhu saanut sitä kiinni. Kalabok juoksi metsän läpi ja tapasi suden. Susi oli tosi nälkäinen ja sanoi, että ”Kalabok, Kalabok, minä syön sinut!” ”Älä syö minua!”, sanoi Kalabok ja lauloi: ”Minä olen Kalabok, Kalabok, minä karkasin isoäidiltä, minä karkasin isoisältä, minä karkasin karhulta ja minä karkaan sinulta!” Ja se juoksi pois, eikä susi saanut sitä kiinni. Sitten Kalabok juoksi metsän läpi ja tapasi jäniksen. Jänis oli tosi nälkäinen ja sanoi, että: ”Kalabok, Kalabok, minä syön sinut!” ”Älä syö minua.”, sanoi Kalabok, ja aloitti laulun: ”Minä olen Kalabok, Kalabok, minä karkasin isoäidiltä, minä karkasin isoisältä, minä karkasin karhulta, minä karkasin sudelta ja nyt minä karkaan sinulta!” Ja se juoksi pois, eikä jänis saanut sitä kiinni. Kalabok oli hyvin ylpeä itsestään ja ajatteli, että se on tosi fiksu ja ovela. Se juoksi metsän läpi ja tapasi ketun. Kettu kehui: ”Voi Kalabok, kuinka kaunis sinä olet! Kuinka ruusuinen sinä olet!” Kalabok oli tosi iloinen ja aloitti laulunsa: ”Minä olen Kalabok, Kalabok...”, mutta sitten kettu sanoi, että: ”Voi Kalabok, minä olen tosi vanha enkä kuule kunnolla sinua. Mitä jo istuisit nenälleni?” Kalabok istui ketun nenälle ja kettu söi sen. Tämä tarina opettaa, että ei kannata olla ylpeä ja pitää itseään parempana. Täytyy muistaa, että aina on joku ovelampi kuin sinä ja hän voi syödä sinut. - Galina

4.3.1 TAVU-ryhmän palautteita tarinankerrontakurssista

Pidin koko kurssin ajan päiväkirjaa ja kirjoitin muistiin sekä toimintaamme liittyviä asioita, että erityisesti tekemiäni havaintoja ja opiskelijoiden kommentteja ja kysymyksiä. Koska tunteista tuli varsinainen runsaudensarvi, oli tärkeää tehdä muistiinpanot aina mahdolli-

simman pian tuntien jälkeen. Samoin tarinoiden videoiminen osoittautui lopulta kullanarvoiseksi, koska näin minun ei tarvinnut yrittääkään kirjoittaa niitä muistiin kertomisen aikana vaan saatoin itsekin asettua kuulijaksi.

Ryhmän opettaja keräsi opiskelijoilta myös kirjallisen palautteen kurssista, koska palautteen kirjoittaminen on aina kehittävää kielen oppimisen kannalta. Vastauksia tuli ensimmäisen viikon aikana vain seitsemältä opiskelijalta, mikä ei sinänsä ole yllättävää, koska etäopiskelun takia kysely jäi kotona itsenäisesti tehtäväksi. Otanta ei siis ole kovin laaja, joten liitän kaikki vastaukset tähän tekstin lomaan. Kysely toteutettiin Forms-kyselynä.

1. Mitä olet oppinut tarinankerrontakurssilla?

1	Olen oppinut monia erilaisia sanoja ja lauseita.
2	Opin uusia sanoja, jotka olen oppinut puhumaan hitaasti kertomaan tarinan.
3	Olen oppinut käyttää ja mietitään sanoja ja tarinoita. Ymmärsin että voi kertoa tarinoita jos minä käyttää helpot sanat myös.
4	Minä olen oppinut uusia sanoja ja monet sanat muistuvat mieleen nopeammin.
5	Olen oppinut uusia sanoja, oppinut kertomaan tarinan. Ja tiesin erilaisia tarinoita.
6	Yritin kirjoittaa ja kertoa tarinoita itse, ja kuunnella muita.
7	Kerromme ja kuuntelimme satuja.Opin muiden ihmisten tarinoita.

2. Mikä oli tarinankerrontakurssilla hyvää? Mistä pudit?

1	Olen oppinut monia tarinoita eri maista.
2	Opettaja oli tosi hyvää. Minä opin paljon uusia tarinoita.
3	Käyttää suomen kieltä enemmän lauseita.
4	Kaikki oli tosi hyvää. Minä pidin kaikesta tarinankerronnasta. 😊
5	Minulle oli hyvä kuulla uusia tarinoita.
6	On tärkeää harjoitella kirjoittamista ja puhumista. Pidin kuunnella opettajan tarinoita.
7	Pidin siitä, miten opettaja kertoo satuja.

3. Oliko kurssilla jotain negatiivista? Mistä et pitänyt?

1	Ei, ollut mitään negatiivist.
2	Ei se mitään.
3	Ei ole
4	Minun mielestäni ei, minä pidin kaikesta. 😊
5	Ei mitään.

6	Ei oli mitään negatiivista.
7	Pidin kaikesta

4. Mitä muuta haluaisit sanoa kurssista?

1	Olen varma, että hyvä kurssi nautin paljon .olen oppinut monia tarinoita, jotka voin kertoamaan osan niistä pojalleni. Lisäksi opettaja oli todella hyvä.
2	Ei mitään . Kiitos
3	Jos Enemmän käyttää sitä suomen tarinoita on parempi ehkä.
4	Kiitos Opettaja. 😊❤️
5	Ei mitään.
6	Se on mielenkiintoinen kurssi, jossa voi tutustua uusiin tarinoihin ja suomalaiseen eepokseen.
7	Opettaja on erittäin positiivinen ja taiteellinen

4.3.2 Loppusanat

Useat kasvattajat ja tutkijat väittivät 1001 Stories for Adult Learning -käsikirjassa, että tarinankerronta vahvisti osallistujilla sekä suullista että kirjallista oppimista. Lueteltuihin taitoihin kuuluivat muistin kehittyminen, hahmottamiskyvyn parantuminen, sanaston ke-

hittyminen, ongelmanratkaisukyvyyn paraneminen, jaksottaminen sekä kielellä leikkiminen. Traditionaaliset tarinat sisältävät usein laajempaa sanastoa ja monimutkaisempia lauserakenteita, joten niistä opimme uusia sanoja ja uusia konteksteja jo tutuille sanoille. Ja tarinankerronta kehittää kuuntelemisen taitoa, haluammehan aina kuulla, että: ”...mutta mitä sitten tapahtui...?”. (Tiklin et al. 2013, 23.)

Nämä edellä mainitut asiat on helppoa allekirjoittaa myös TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssin myötä. Opiskelijat toivat vastaavia havaintoja esiin keskustellessamme kurssin annista ja heidän kokemuksistaan tarinoiden jakamisesta ja toisten tarinoiden kuuntelemisesta. Moni opiskelija sanoi loppukeskustelussa oppineensa paljon uutta sanastoa ja lausumista. Tarinoiden ulkomuistista opetteleminen koettiin hyödylliseksi ja se selvästi kehitti ilmaisullisuutta. Se myös kehitti puheen tauottamista ja näin ollen sen ymmärrettävyyttä. Lisäksi pitkin kurssia oli todentunut sekin, mikä vielä lopuksi oli kiva sanoa ääneen – eli että oppiminen voi ja saa olla myös hauskaa! Elävän tarinankerronnan pedagogiset tavoitteet siis saavutettiin vähintäänkin kohtuullisesti, vaikka toiminnan sisältöä jouduttiin muokkaamaan vallitsevan koronaepidemian ehdoilla koko loppukurssin ajan.

Suullisen ja kirjallisen palautteen, yhteisten keskustelujen sekä omien muistiinpanojeni kanssa käymäni reflektoinnin perusteella totean, että TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssin tulokset edistävät Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa. Osallistujat tulivat kuulluksi omalla äidinkielellään, ihmisinä tarinoineen ja historioineen. Osallistujien kulttuuri-identiteetti sai vahvistusta samalla kun kiinnostus ja tietoisuus eri maiden aineettomasta kulttuuriperinnöstä lisääntyi. Havaintojemme mukaan opiskelijoiden taito ilmaista itseään ja tunteitaan tarinoiden avulla kehittyi kurssin aikana. Maahanmuuttajien koulutukseen saatiin uusi menetelmä, jossa aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen tarinankerronnan kautta on keskeinen näkökulma.

Meillä on paljon opittavaa, mutta onneksi tässäkin asiassa pyörää ei tarvitse keksiä ainakaan kokonaan uusiksi. Olen löytänyt paljon hyviä, syvemmän perehtymisen arvoisia malleja Norjasta, Skotlannista ja Ruotsista, muutamia maita mainitakseni. Työsarkaa siis riittää. TAVU-ryhmän tarinankerrontakurssi toimi itselläni suurena inspiraationa hypätä entistä syvemmin tutkailemaan elävän tarinankerronnan pedagogisia mahdollisuuksia nimenomaan aikuisten kanssa.

Meillä on kokemukseni mukaan Suomessa alettu hyvinkin ymmärtää tarinankerronnan merkityksiä ja mahdollisuuksia kohtaamisen, elävän perinnön ja aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta. Tuntemani tarinankertajat ovat astuneet vahvemmin ja näkyvämmiin esiin mediassa ja profiloituneet myös taiteilijoina. Yleisö on löytänyt tarinankerrontaesitykset. Tarinakahviloita ja eri teemoilla kokoontuvia tarinapiirejä järjestetään yhä laajemmin. Erityisesti haluan nostaa esiin Story Sharing Universum -työryhmän, joka organisoii ja isännöi monikulttuurisia Story Sharing Café – Tarinakahviloita. Toiminnan tavoitteena on järjestää tila eri maista tulevien ihmisten kohdata ja jakaa elämäntarinoitaan. Lisätietoa Story Sharing Universumista ja muun muassa seuraavista tapahtumista löytyy verkkosivuilta storysharinguniversum.fi.

Johdannossa mainitsemani PIAAC 2012 tutkimus antaa huolestuttavia viitteitä siitä, että alle 25-vuotiaiden nuorten aikuisten lukutaidon taso on Suomessa laskenut verrattuna Aikuisten kansainvälisen lukutaitotutkimuksen (IALS) tuloksiin vuodelta 1998. Myös PISA-arvioinnissa on tehty havainto, että suomalaisten nuorten lukutaidon suoritustaso vuosien 2000 ja 2009 välillä on laskenut. (Malin et al. 2013, 35.) Nämä havainnot korostavat perusopetuksen kehittämisen tarvetta. Kokemukseni, tämän opinnäytetyöni ja TAVU-ryhmän kanssa toteutetun pedagogisen kehittämisprojektin perusteella ehdotan elävän tarinankerronnan mukaan ottamista inspiraatioksi ja innostukseksi lukemista kohtaan jokaiseen oppilaitokseen.

Tarinankerronnan sijoittuminen osaksi opiskelijoidemme oppimispolkua on itselleni ehdottomasti paras palaute tästä pedagogisesta kehittämistyöstä. Ja vaikka koin, että tässä toiminnassa nousi merkitykselliseksi oma taustani tarinankertojana, se ei tarkoita sitä, että kokemus elävänä tarinankertojana toimimisesta olisi edellytys ottaa tarinankerronta osaksi kielen oppimista. Opettajilla on tietotaitoa tarinoiden rakentamisesta ja tärkeitä kielen oppimista tukevista tarinallisista harjoituksista. Uskon, että opettajat pysyvät ottamaan elävän tarinankerronnan osaksi opetustaan, mikäli vain itse innostuvat aiheesta laajemmin. Näen tässä myös ehdottomasti tarpeen lisätä elävää tarinankerrontaa opettajien koulutukseen.

"Sen pituinen se tarina. Kullanlehti kuulijalle, lemmentehti laulajalle. Ken lienee kuullut, sille kultarengas korvaan, vaan ken ei liene kuullut, sille sata sarvea otsaan." Haltijatonttutarinoita Turun Linnassa. Kuva: Ville Härmä.

LÄHTEET

Aineeton kulttuuriperintö n.d viitattu 2.6.2021. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/> -> sopimus Suomessa -> elävän perinnön ringit.

Apo, S. 2018. Ihmesatujen historia. Näkökulmia kirjailijoiden, kansankertojen ja tutkijoiden traditioon. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bengtsson, N. 2019. Sadunkertojat. Satuperinnettä Kaksoisvirranmaasta 1900-luvun alkuun. Helsinki: Avain.

Cooper, T. 2018. From Talebones. Willison, C. (toim.) An introduction to Storytelling by storytellers from around the world. Gloucestershire: The History Press, 69–97.

Karsten, Y. 2015. Seinä, aukene! Miten tarinankerronta edistää itsetuntemusta ja yhdessäoloa? Helsinki: Basam Books Oy.

Knuuttila, S. 1995. Miten kertomus ja kerronta luovat todellisuutta. Teoksessa Esiintyjä – taiteen tulkki ja tekijä. Ojala, R. (toim.) Porvoo: WSOY, 249–272.

Le Pichon, E. 2020. Kieli ja identiteetti maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta. Teoksessa Minästä kiinni – perusopetuksen oppimateriaali moninaisista identiteeteistä. Toim. Alisaari, J., Kekki, N., Kivimäki, R & al., 34–41. Viitattu 20.2.2021. <https://sites.utu.fi/minasta-ja-kielesta-kiinni/wp-content/uploads/sites/179/2021/02/Minasta-kiinni-oppimateriaali.pdf>

Luukkonen, M. 2015. Tarina, kertoja ja yleisö. Ammattina tarinankerronta. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.12.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88104/Luukkonen_Markus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Malin, A., Sulkunen, S. & Laine, K. 2013. PIAAC 2012 Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensitulosia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:19. Viitattu 18.12.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-237-1>

Martin, M. 2004, 77. Satu elämän kosketuspintana – lapsen ja aikuisen kerronta. Teoksessa Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–106.

Merikoski, K. 1954. Suomen kansan satuja. 3. painos. Helsinki: Osakeyhtiö Valistus.

Museovirasto n.d.b. Viitattu 15.1.2021. <https://www.museovirasto.fi> -> avustukset -> avustukset aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen mukaisiin yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin.

Museovirasto n.d.a. Viitattu 15.1.2021. <https://www.museovirasto.fi> -> tietoa meistä -> kansainvälinen toiminta -> Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset.

Pinkola Estés, C. 2014. Naiset jotka kulkevat susien kanssa. Villinaisen arkkityyppi myyteissä ja kertomuksissa. Suom. Valtavirta, N. Helsinki: Basam Books Oy.

Sava, I & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–39.

Tiklin, G., Paulus, M. & Land, J. (toim.) 2013. Sheherazade 1001 Stories for Adult Learning. Projektinnumero: 2011-4676-518365-LLP-1-2011-1-BE-GRUNDTVIG-GM. Julkaisija Lies Kerkhofs, Landcommanderij Alden Biesen, Bilzen. Viitattu 1.4.2021. <https://issuu.com/aldenbiese-neu/docs/sheherazade-manual>

Torkki, Juhana 2014. Tarinan valta, kertomus luolamiehen paluusta. Helsinki: Otava.

Vatanen, M. 2017. *The Women Who Made the Mountains Sing. Variation in Oral Traditional Storytelling: an Ethnographic Comparison of Multilingual Performances.* Master's Thesis in Nordic Folkloristics. Faculty of Arts, Psychology and Theology. Åbo Akademi University.

